

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม นำความรู้ (8 คุณธรรมพื้นฐาน) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดจันทร์ตะวันออก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 คณะผู้ศึกษาค้นคว้าได้ทำการศึกษาค้นคว้า รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสัมพันธ์
  - 1.1 ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์
  - 1.2 หลักการของกลุ่มสัมพันธ์
  - 1.3 จุดมุ่งหมายกิจกรรมของกลุ่มสัมพันธ์
  - 1.4 ประโยชน์ของกลุ่มสัมพันธ์
  - 1.5 เทคนิคการสอนกลุ่มสัมพันธ์
  - 1.6 ขั้นตอนการจัดกลุ่มสัมพันธ์
  - 1.7 ลำดับขั้นการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
  - 1.8 ขนาดของกลุ่มที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
  - 1.9 เวลาและจำนวนครั้งในการร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
  - 1.10 การประยุกต์ใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
  - 1.11 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมนำความรู้
  - 2.1 ความหมายของคุณธรรมนำความรู้
  - 2.2 ความหมายของความขยัน
  - 2.3 ความหมายของความประหยัด
  - 2.4 ความหมายของความซื่อสัตย์
  - 2.5 ความหมายของความมีวินัย
  - 2.6 ความหมายของความสุภาพ
  - 2.7 ความหมายของความสะอาด

- 2.8 ความหมายของความสามัคคี
 2.9 ความหมายของความมีน้ำใจ
 3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสัมพันธ์

ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์

จากการศึกษาเอกสารและการค้นคว้าได้สรุปความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ ได้ดังนี้ กลุ่มสัมพันธ์เป็นกิจกรรมเรียนรู้อย่างหนึ่งซึ่งใช้เพื่อการฝึกอบรม ทักษะมนุษยสัมพันธ์ ทักษะการทำงานเป็นทีม ตลอดจนการเรียนรู้เพื่อให้รู้จักตนเองจากสถานการณ์นี้ร่วมกันปฏิบัติภายในกลุ่ม ชาญ ธีรพิทยากุล (2522, หน้า 4) กล่าวว่า กลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics) หมายถึง การศึกษาค้นคว้าที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงต่อกัน (Intersaction) หรือเรียกว่า ปฏิกริยาสัมพันธ์ในกลุ่มย่อย

ทิตินา แชนมณี (2522, หน้า 1) ให้ความหมาย กลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง การสร้างเสริมการทำงานของกลุ่มให้มีประสิทธิภาพของกลุ่มคน เพื่อให้ได้ซึ่งความรู้ที่จะนำไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของคน กระบวนการทำงานของกลุ่มมีอิทธิพลต่อกลุ่ม บทบาทของสมาชิกในกลุ่ม กระบวนการตัดสินใจ สามารถแก้ปัญหาได้

พนม ล้อมอารีย์ (2522, หน้า 1) ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่า กลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง ขบวนการที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในกลุ่มและกลุ่ม (Group) ในที่นี้จะต้องประกอบขึ้นด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาร่วมสร้างสรรค์ทำกิจกรรมหรือมาเกี่ยวข้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เป็นขบวนการที่มีความเคลื่อนไหวมีความต่อเนื่องกันเพื่อเป็นแนวทางในการปรับตัวของสมาชิกลดความตึงเครียดและขจัดความขัดแย้ง สามารถใช้ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มแก้ปัญหาได้

บุหงา วชิระศักดิ์มิ่งคล (2535, หน้า 9) ได้กล่าวว่า กลุ่มสัมพันธ์อาจเรียกเป็นอย่างอื่น เช่น พลวัตกลุ่ม กระบวนการกลุ่ม พลังกลุ่ม หรือ กลศาสตร์ ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษหลายคำ เช่น Group Dynamics, Group Process, Group Psychology ซึ่งมีความหมายเดียวกัน

จากการศึกษาเรื่องความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ดังกล่าว สรุปได้ว่ากลุ่มสัมพันธ์เป็นขบวนการที่เกี่ยวข้องกันตั้งแต่บุคคล 2 คนขึ้นไป เป็นกลุ่มที่จัดขึ้นเพื่อให้สมาชิกร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมการทำงานของกลุ่มให้มีประสิทธิภาพและเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีและเป็นตัวของตัวเองให้มากที่สุด

หลักการของกลุ่มสัมพันธ์

บุหงา วชิระศักดิ์มงคล (2535, หน้า 34-35) ได้กล่าวถึง หลักการของกลุ่มสัมพันธ์ พอสรุปได้ดังนี้

1. การเคารพต่อความเป็นสมาชิกของแต่ละบุคคลช่วยให้สมาชิกได้พัฒนาอย่างเต็มที่ ภายใต้กลุ่มที่มีประสิทธิภาพ โดยสมาชิกทุกคนมีสมรรถภาพที่มีการแสดงออกมาได้อย่างเต็มที่ และมีความสามัคคีภายในกลุ่ม
2. ประสบการณ์ภายในกลุ่ม เป็นการตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคล ยอมรับนับถือ มีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย และหาประสบการณ์ใหม่ในกลุ่มของสมาชิก
3. สมาชิกทุกคนต่างมีจุดหมายและบทบาทร่วมกันเพื่อที่จะให้กลุ่มบรรลุตามจุดประสงค์
4. สมาชิกทุกคน มีความรับผิดชอบและร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม
5. ผู้นำกลุ่มจะต้องให้คำปรึกษา สนับสนุน และแนะแนวทางแก่สมาชิกในการร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่
6. สมาชิกในกลุ่มต้องยอมรับผู้อื่น เปิดเผยตนเอง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม
7. สมาชิกควรได้รับการเสริมแรงเพื่อให้ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม สมาชิกต้องมีทัศนคติว่าสมาชิกในกลุ่มมีคุณค่า มีความสามารถ และสามารถปฏิบัติงานในกลุ่มอย่างเต็มความสามารถ
8. สมาชิกมองเห็นคุณค่าและเห็นความแตกต่างระหว่างสมาชิกเพราะความแตกต่างของแต่ละบุคคลจะเป็นประโยชน์และสร้างความมั่นคงของกลุ่ม
9. กิจกรรมของกลุ่มที่แตกต่างกันออกไป ย่อมจะช่วยให้สมาชิกได้มีโอกาสมีส่วนร่วมตามความถนัด และความสนใจของตน และมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันอย่างกว้างขวาง
10. สมาชิกทุกคนต้องเอาใจใส่และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของกลุ่ม ความสำเร็จในการแก้ปัญหาและผลสำเร็จจากการแก้ปัญหาเป็นผลมาจากความร่วมมือของสมาชิก
11. ความมีชื่อเสียงของกลุ่มและเสถียรภาพทางอารมณ์ของสมาชิกทุกคน มีส่วนร่วมในการรักษา ส่งเสริม และธำรงไว้
12. ความร่วมมือของสมาชิกจะมีมากขึ้นเมื่อสมาชิกทุกคนตระหนักในการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน
13. ปัญหาในการสื่อสารภายในกลุ่มถ้าไม่ได้รับการแก้ไขจะมีผลทำให้ความสัมพันธ์และประสิทธิภาพภายในกลุ่มลดลง

จุดมุ่งหมายกิจกรรมของกลุ่มสัมพันธ์

คมเพชร จิตรศุภกุล (2530, หน้า 137 – 140) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มว่า

1. เพื่อสร้างความเข้าใจในตนเองอย่างถูกต้อง กิจกรรมกลุ่มจะช่วยเป็นกระจกสะท้อนภาพของตนในทุก ๆ ด้าน

2. เพื่อสร้างความเข้าใจบุคคลอื่น จะทำให้เกิดการยอมรับพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมา กิจกรรมกลุ่มจะเปิดโอกาสให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ ของแต่ละคนได้เป็นอย่างดี

3. เพื่อสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกันของสมาชิก กิจกรรมกลุ่มมีจุดมุ่งหมายที่จะเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีให้แก่สมาชิกกลุ่มให้มีทักษะที่จำเป็นในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น

เทรกลอร์และนอร์ท (Traxler and North, 1957, p.320 อ้างอิงใน บุนหา วชิระศักดิ์ มงคล. 2535, หน้า 28) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ดังนี้

1. เพื่อให้การอบรมและความรู้แก่บุคคล เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ทั้งทางด้านการศึกษา อาชีพ และสังคม

2. เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่แตกต่างไปจากประสบการณ์ที่ได้รับจากหลักสูตร

บัททอน (Buton, 1974, pp. 1-2 อ้างอิงในบุนหา วชิระศักดิ์มงคล. 2535, หน้า 28 – 29) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นสิ่งที่จัดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยส่งเสริมให้มนุษย์ได้เติบโตและพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องทักษะทักษะทางสังคมและความสัมพันธ์กับผู้อื่น การจัดกิจกรรมกลุ่มเป็นการจัดโอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้เกี่ยวกับการติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ภายใต้บรรยากาศที่ให้การสนับสนุนซึ่งกันและกันโดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น การสวมบทบาท ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มจะพยายามช่วยและช่วยบุคคลแต่ละคนไปสู่จุดหมายนั้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การกำหนดจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ช่วยให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ เป็นผลให้สมาชิกกลุ่มได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่และเต็มศักยภาพ

ประโยชน์ของกลุ่มสัมพันธ์

กลุ่มสัมพันธ์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ได้ 4 สาขาใหญ่ ดังนี้ พนม ลิ้มอารีย์ (2522, หน้า 56 - 57) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของกลุ่มสัมพันธ์ ดังนี้

1. กลุ่มจัดเป็นสนามสำหรับทดลองความสามารถของสมาชิก

2. กลุ่มเป็นที่แลกเปลี่ยนทัศนคติ ความรู้ ประสบการณ์ การแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์และยังช่วยปรับปรุงเจตคติ พฤติกรรมของสมาชิก และสามารถให้สมาชิกได้มีโอกาสให้กำลังใจซึ่งกันและกัน

3. กลุ่มจะช่วยสร้างเสริมให้สมาชิกในกลุ่มได้สร้างควมมีวินัยในตนเอง โดยการปรับปรุงอุปนิสัยเพื่อการเข้ากลุ่มในการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ร่วมกัน สร้างนิสัยที่ดีให้กับสมาชิก เช่น ความอดทน การยอมรับ และรู้จักยอมรับผู้อื่น

4. กลุ่มช่วยให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย ให้ความอบอุ่น ให้กำลังใจ ให้ความรัก และกลุ่มยังเป็นเครื่องบำรุงขวัญของสมาชิกด้วยการทำให้สมาชิกรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เป็นผู้ที่ถูกกลุ่มให้การยอมรับและไว้วางใจ จะทำให้สมาชิกมีความมั่นใจในตนเองและเข้าใจตนเองมากขึ้น ทำให้มีความรู้สึกปลอดภัย

เยาวพา เตชะคุปต์ (2522, หน้า 5) กล่าวถึง ประโยชน์ของกลุ่มสัมพันธ์ ดังนี้

1. กระบวนการกลุ่มกับการรวมกลุ่มในสังคม การรวมกลุ่มมีประโยชน์กับการรวมกลุ่มในสังคม เช่น กลุ่มนันทนาการ (Recreation Group) สโมสร (Club) ค่ายพักแรม (Camps) เพื่อช่วยให้สมาชิกเข้าใจกระบวนการทำงานของกลุ่ม และเสริมสร้างทัศนคติเพื่อให้กลุ่มดำเนินไปด้วยดี

2. กระบวนการกลุ่มในวงการแพทย์ มีผู้นำกระบวนการฝึกกลุ่มไปใช้เพื่อบำบัดทางจิต

3. กระบวนการกลุ่มในวงการศึกษา (Administration) กระบวนการกลุ่มมีประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นเรื่องที่ต้องใช้ในการวางแผนงาน การประสานงาน และมนุษยสัมพันธ์ กระบวนการกลุ่มเน้นให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่ม และมีผลต่อพฤติกรรม ทัศนคติ แรงจูงใจให้สมาชิกในการทำงานร่วมกัน

4. กระบวนการกลุ่มในวงการศึกษา (Education) โดยนำกระบวนการกลุ่มมาเพื่อการเรียนรู้ การรวมกลุ่มเพื่อการทำงาน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรกระบวนการกลุ่ม จะช่วยครูส่งเสริมผู้เรียนในการฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน ความเป็นผู้นำ ผู้ตาม การเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นต้น

กรมสุขภาพจิต (2542, หน้า 19-20) ได้กล่าวถึงประโยชน์ ของกลุ่มสัมพันธ์ ดังต่อไปนี้

1. ประโยชน์ด้านการพัฒนากลุ่มมีคุณค่าในด้านการพัฒนาดังนี้

สนองความต้องการพื้นฐานของบุคคลทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่น ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ความปลอดภัย การยอมรับจากกลุ่ม

สร้างพัฒนาการทางด้านสังคม และอารมณ์ เมื่อคนเข้ากลุ่มจะเรียนรู้เรื่องการปฏิบัติตัวในสังคม รู้จักควบคุมอารมณ์ในการแสดงออก เพราะได้รับประสบการณ์จากสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มรู้ว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรปฏิบัติ ทำให้เกิดการพัฒนาทางอารมณ์ สังคมในสมาชิกขึ้น

สร้างพัฒนาการทางด้านทัศนคติ ความสนใจ และความสามารถ บุคคลที่มีโอกาสเข้ากลุ่มในการทำงานจะมีโอกาสฝึกฝนและพัฒนาความสามารถที่มีอยู่ในตัวให้เด่นชัดขึ้น

พัฒนาคุณค่าด้านอาชีพ เช่น ได้เข้ากลุ่มบางประเภท อาชีพ ดนตรี ศิลปะ ทำให้บุคคลมีประสบการณ์เอาไปใช้ประกอบอาชีพได้

พัฒนาการด้านความรู้สึกและทักษะต่าง ๆ ในขณะที่อยู่ในกลุ่ม เช่น ทักษะการพูด อภิปราย การร่วมมือกันทำงาน การเคารพกฎเกณฑ์ต่าง ๆ การพัฒนาบุคลิกภาพและลักษณะของตนเองให้ดีขึ้น

2. ประโยชน์ด้านการวิเคราะห์ การเข้ากลุ่ม ผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มจะมีโอกาสได้สังเกตพฤติกรรมผู้อื่น ทำให้เข้าใจลักษณะของผู้อื่น สรุปได้ว่าใครควรได้รับการช่วยเหลืออย่างไรบ้าง นอกจากนี้ กลุ่มยังเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ประเมินค่าตนเอง สำนึกในขอบเขตความสามารถของตนเองด้านต่าง ๆ เช่น มีความเข้าใจตัวเองมากขึ้น รู้จักคิดหาเหตุผลส่งเสริมบรรยากาศประชาธิปไตย การร่วมมือกันทำงาน การแก้ปัญหาและส่งเสริมความเข้าใจเป็นอันดีระหว่างบุคคล

3. ประโยชน์ด้านการบำบัด มีการนำวิธีการกลุ่มไปใช้เพื่อการบำบัดผู้ป่วยทางจิต โดยอาศัยหลักการของฟรอยด์ นอกจากนี้มีการนำจิตบำบัดหมู่ไปใช้ในการวิเคราะห์คนปกติในวงการต่าง ๆ เช่น วงการทหาร ธุรกิจ การแนะแนว โรงงานอุตสาหกรรม โดยใช้หลักการสังคมมิติ (Sociometry) และการแสดงบทบาทจำลอง (Role Play) ของโมเรโน ฯลฯ

4. ประโยชน์ในด้านการศึกษา ชุมชนและสังคม กลุ่มเข้ามามีบทบาทในทางการศึกษา การจัดการเรียนการสอน ตามปรัชญาของนักการศึกษา จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ที่เน้นว่าโรงเรียนควรมีหน้าที่เตรียมเด็กให้สามารถเผชิญชีวิตในสังคมได้ ไม่ใช่มีหน้าที่เพียงถ่ายทอดความรู้เท่านั้น (Learning by Doing) วงการศึกษาจึงได้มีการจัดกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ กลุ่มเพื่อทำกิจกรรมของนักเรียน การฝึกให้นักเรียนปกครองตนเอง การฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน ฝึกภาวะการเป็นผู้นำ ผู้ตาม การเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม การมีทักษะการสร้างสัมพันธภาพ เป็นต้น ซึ่งทำให้เด็กได้พัฒนาตนเองดีขึ้น

นอกจากนี้ ทิศนา แชมมณี (2545, หน้า 3 – 4) ได้กล่าวถึงการนำพลังกลุ่มไปใช้ประโยชน์ในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการรวมกลุ่ม 4 สาขาใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ

1. กระบวนการกลุ่มและการรวมกลุ่มทางสังคม (Social Work Group) กระบวนการกลุ่มมีประโยชน์ในการรวมกลุ่มทางสังคม เช่นกลุ่มเพื่อสันทนาการ (Recreation Group) สโมสร (Club) ค่ายพักแรม (Camp) เป็นต้น การจัด “T. Group” ในการฝึกความเป็นผู้นำ ผู้ตาม และกระบวนการทำงานของกลุ่มสามารถช่วยเสริมสร้างทัศนคติและพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งความเข้าใจเหล่านี้ สามารถช่วยให้กลุ่มดำเนินการไปด้วยดี

2. กระบวนการกลุ่มในวงการแพทย์ ในวงการแพทย์ได้มีผู้นำวิธีการที่ใช้ใน “T. Group” ไปบำบัดผู้ป่วยทางจิต โดยอาศัยหลักการวิเคราะห์ทางจิตของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ ซึ่งปรากฏอยู่ในหนังสือ “Group Psychotherapy” และ “The Analysis of Ego” ฟรอยด์เป็นผู้ริเริ่มนำกระบวนการกลุ่มไปใช้ในการบำบัดผู้ป่วย (Group Psychotherapy) แก่ผู้ป่วยทางจิตที่สถาบัน “Tavistock Institute of Human Relations” ในประเทศอังกฤษ ต่อมาได้มีผู้นำวิธีจิตบำบัดหมู่ไปใช้ในวงการวิเคราะห์ทางจิตให้แก่บุคคลปกติที่ไม่มีความผิดปกติทางจิต ในวงการทหาร วงการธุรกิจ โดยมีการนำบทบาทสมมติ (Role Play) และสังคมมิติ (Sociometry) มาใช้กับการบำบัดหมู่ด้วย

3. กระบวนการกลุ่มในวงการบริหาร (Administration) กระบวนการกลุ่มมีประโยชน์กับวงการบริหารเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนงาน การประสานงาน และมนุษยสัมพันธ์ ฯลฯ เนื่องจากผู้บริหารจะต้องทำงานเกี่ยวกับกลุ่มและบุคคลในวงกว้าง จึงได้มีผู้นำผลการศึกษาค้นคว้าทดลองเกี่ยวกับพลังกลุ่มมาใช้ในวงการบริหารการศึกษา ตัวอย่างเช่น มาโย (Mayo) ได้จัดการฝึกอบรมที่เน้นให้ผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ และเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มและเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ตลอดจนสิ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ทัศนคติและแรงจูงใจของสมาชิกในการทำงานร่วมกัน ซึ่งสามารถช่วยให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนั้น ในปี ค.ศ. 1938 บาร์นาร์ด (Barnard) ได้เขียนทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานที่สำคัญซึ่งเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานอย่างเป็นระบบ โดยกล่าวถึงการบริหารที่ดีว่า ผู้บริหารจะต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับสถาบันทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ผลงานของบาร์นาร์ดเป็นแนวทางที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการนำเอากระบวนการกลุ่มมาใช้ในวงการบริหารเป็นอย่างดี

4. กระบวนการกลุ่มในวงการศึกษา (Education) กระบวนการกลุ่มได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา โดยรับแนวคิดจากการปฏิรูปการศึกษาในสหรัฐอเมริกาของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เข้ามา หลักการของดิวอี้ที่ว่า “โรงเรียนมีหน้าที่ในการเตรียมเด็กให้สามารถเผชิญชีวิตในสังคมได้ ไม่มีหน้าที่แต่เพียงการถ่ายทอดความรู้เท่านั้น” และวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมคือ “การเรียนรู้จากการกระทำ” หรือ “Learning by doing” ได้กลายมาเป็นหลักการที่สำคัญในการจัดการศึกษาที่เน้นการรวมกลุ่มเพื่อการทำงาน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการให้นักเรียนปกครองตนเอง ดังนั้นครูจึงจำเป็นต้องส่งเสริมและฝึกทักษะการทำงานร่วมกันแก่นักเรียน เช่น ความร่วมมือในการทำงาน ความเป็นผู้นำ ผู้ตาม การเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม และทักษะการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รวมทั้งตัวครูเองจำเป็นต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม และสามารถวิเคราะห์กระบวนการทำงานกลุ่มของผู้เรียนได้ ต่อมาได้มีการนำเอากระบวนการกลุ่มไปใช้ในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education) โดยครูผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งครูจะต้องมีความรู้ความสามารถในด้านวิชาการ และมีความสามารถในการจูงใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ นอกจากนี้เฮอริเบิร์ต เธเลน (Herbert Thelen) ได้สร้างทฤษฎีการสอนโดยใช้วิธีการสืบค้นเป็นกลุ่ม (Group Investigation Model) ซึ่งสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้แบบประชาธิปไตย วิธีการนี้เน้นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การพัฒนาทักษะทางสังคมหรือทักษะในการอยู่ร่วมกัน เป็นหมู่คณะ ตลอดจนการส่งเสริมการสืบสอบทางวิชาการ “National Training Laboratory (NTL)” ได้สร้างทฤษฎีการฝึกอบรมแบบใช้การทดลองในห้องปฏิบัติการ (Laboratory Method หรือ T. group Model) ขึ้น ซึ่งมุ่งพัฒนาทักษะในการรวมกลุ่ม ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การรู้จักตนเอง (Self – Awareness) และการยืดหยุ่น (Flexibility) ส่วน คาร์ล โรเจอร์ส (Carl Rogers) สร้างรูปแบบการสอนแบบไม่ชี้นำ (Non - Directive Teaching Model) หรือที่เรียกว่า “การสอนที่นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้” (Student – Center Teaching) วิธีการสอนตามทฤษฎีนี้ครูจะไม่บอกความรู้แก่นักเรียน แต่จะให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยการค้นพบตนเอง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self Concept) ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ วิลเลียม ชูทซ์ (William Schutz) และฟริทซ์ เฟิลด์ ได้สร้างรูปแบบการสอนที่เรียกว่า “Awareness Training Model” หรือ “Encounter Group” ขึ้น เน้นการส่งเสริมบุคคลให้สามารถสำรวจตนเอง (Self – Exploration) รู้จักตนเอง (Self – Awareness) รวมทั้งรู้จักและเข้าใจผู้อื่นด้วย

จากที่กล่าวมาสรุปว่า กลุ่มสัมพันธ์ช่วยให้สมาชิกเกิดการพัฒนาตนเองในด้านความคิด เจตคติ ความรู้สึก รวมทั้งเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่เหมาะสม มีการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ โดยใช้สิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ตรงที่ตนเองได้รับ และการใช้กระบวนการกลุ่มโดยการระดมความคิดมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สมาชิกกลุ่มเกิดการพัฒนาด้านสติปัญญาและสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติยิ่งขึ้น

เทคนิคการสอนกลุ่มสัมพันธ์

ทิตานา แชมมณี (2522, หน้า 201) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักการ เรียนรู้และการสอนกลุ่มสัมพันธ์ มีหลายวิธีโดยผู้วิจัยจะเลือกเฉพาะวิธีการที่สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

1. เกม (Game) เป็นวิธีการสอนวิธีหนึ่งที่สามารถนำไปใช้ในการสอนได้ดี โดยครูผู้สอน สร้างสถานการณ์สมมติขึ้น ให้ผู้เรียนลงเล่นเองภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เรียน จะตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเป็นผลออกมาในรูปของการแพ้ ชนะ วิธีนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้ วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ นอกจากนี้ยังช่วยให้ ผู้เรียนมีความรู้สึกสนุกสนานในการเรียน

2. บทบาทสมมติ (Role play) เป็นวิธีอีกวิธีหนึ่งที่ได้รับความสนใจมาใช้ในการสอน วิธีนี้เป็นสถานการณ์สมมติเช่นเดียวกับเกม เป็นต้น แต่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่น ในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมานั้นแล้วให้ผู้เรียนสวมบทบาทนั้นและแสดงออกตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์และความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นหลัก ดังนั้นวิธีการนี้จึงมีส่วน ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึกและพฤติกรรมของตนอย่างลึกซึ้งและยังช่วย เสริมสร้างบรรยากาศการเรียนให้น่าสนใจและน่าติดตาม

3. กรณีตัวอย่าง (Case) เป็นวิธีการสอนอีกวิธีหนึ่งใช้ในกรณีหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง ๆ นำมาดัดแปลงและใช้เป็นตัวอย่างในการให้ผู้เรียนได้ศึกษา วิเคราะห์ และอภิปราย เพื่อสร้างความเข้าใจ และฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหานั้น วิธีนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดและ พิจารณาข้อมูลที่ได้รับอย่างถี่ถ้วน และการอภิปรายจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูล ซึ่งกันและกันรวมทั้งนำเอากรณีตัวอย่างต่าง ๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับชีวิตจริงมาใช้จะช่วยให้การเรียนรู มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงซึ่งมีส่วนทำให้การเรียนรูมีความหมายมากขึ้น

4. สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือ การจำลองสถานการณ์จริง หรือสร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงแล้วให้ผู้เรียนลงไปอยู่ในสถานการณ์นั้นและมีปฏิริยาโต้ตอบกัน วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลองแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งในสถานการณ์จริงผู้เรียนอาจไม่กล้าแสดง

5. ละคร (Acting or Dramatization) คือ วิธีการที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตามบทที่เขียนหรือกำหนดไว้ให้ โดยผู้แสดงจะต้องพยายามแสดงให้สมตามบทบาทที่กำหนดไว้โดยไม่นำเอาบุคลิกภาพและความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง อันจะมีส่วนทำให้เกิดผลเสียต่อการแสดงบทบาทนั้น ๆ วิธีการนี้เป็นวิธีที่ช่วยให้ทำให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในการที่จะเข้าใจในความรู้สึกเหตุผลและพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งความเข้าใจนี้มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจกัน นอกจากนี้การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงละครร่วมกันจะช่วยฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบในการเรียนรู้ร่วมกัน และได้ฝึกการทำงานร่วมกันด้วย

ขั้นตอนการจัดกลุ่มสัมพันธ์

ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการนำพาให้กลุ่มไปสู่จุดมุ่งหมายได้

ทิศนา แคมมณี (2522, หน้า 205) ได้เสนอขั้นตอนในการจัดกลุ่มสัมพันธ์ไว้ ดังต่อไปนี้

1. ขั้นนำ คือ การปูพื้นฐานให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพร้อมในการเรียนหรือสร้างบรรยากาศให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ และเชื่อมต่อการปฏิบัติกิจกรรมในขั้นต่อไป
2. ขั้นกิจกรรม คือ การให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่วางไว้เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงซึ่งจะนำมาวิเคราะห์และอภิปรายได้ภายหลัง
3. ขั้นอภิปราย คือ การให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสแสดงความรู้สึก ความคิดเห็นหลังจากที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมแล้ว ผู้นำกลุ่มต้องเป็นผู้ช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้วิเคราะห์พฤติกรรมต่าง ๆ และอภิปรายร่วมกันเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้
4. ขั้นประยุกต์ใช้และสรุป หลังจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้อภิปรายจนเกิดความเข้าใจตามที่ต้องการแล้วผู้นำกลุ่มจะต้องช่วยกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนำเอาผลที่ได้จากปฏิบัติกิจกรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน จากนั้นผู้นำกลุ่มและสมาชิกผู้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันสรุปถึงสาระการนำไปใช้ในอีกครึ่งหนึ่ง

กรมสุขภาพจิต (2542, หน้า 8) ได้กล่าวถึงกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ว่ามีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. เตรียมกิจกรรม เช่น เกม บทบาท หรือสถานการณ์จำลองตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
2. จัดกลุ่มสมาชิก
3. เริ่มกิจกรรมแรก เพื่อละลายพฤติกรรมเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงออกเต็มที่และให้สมาชิกได้คุ้นเคยซึ่งกันและกัน
4. เริ่มกิจกรรมตามวัตถุประสงค์
5. ทุกครั้งที่ยุติกิจกรรมต้องใช้วิธีระดมพลังสมอง เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม และเพิ่มเติมความคิดเห็นที่จำเป็นแล้วจึงสรุปสิ่งที่ได้ทำไปทั้งหมด
6. บรรยากาศของกลุ่มสัมพันธ์ต้องเป็นบรรยากาศที่ผ่อนคลาย สมาชิกทุกคนต้องมีที่นั่งอย่างสบาย

สรุปได้ว่า การทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์จะมีประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการจัดลำดับขั้นตอนให้เหมาะสมและมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องจนสิ้นสุดกิจกรรม ซึ่งผู้ศึกษาค้นคว้ามีความคิดเห็นว่าเป็นบางขั้นตอนสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์และเหตุการณ์เฉพาะหน้า ในขณะที่ดำเนินกิจกรรม โดยผู้นำกิจกรรมจะต้องมีความชำนาญและสามารถควบคุมกิจกรรมให้ได้ตามวัตถุประสงค์

ลำดับขั้นการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เยาวภา เตชะคุปต์ (2522, หน้า 12) ได้แบ่งลำดับขั้นของการเข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์ไว้เป็น 4 ระยะ ดังต่อไปนี้ คือ

1. ระยะการมีส่วนร่วม (Participation หรือ Involvement Stage) การเข้าร่วมกิจกรรมจะเริ่มจากการที่สมาชิกกลุ่มเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ซึ่งทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประสบการณ์ที่เต็มไปด้วยความมีชีวิตชีวา เร้าใจ ไม่เฉื่อยชา (Active Learning) นอกจากนี้จะเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าและมีความหมายต่อสมาชิกกลุ่มมากขึ้น ถ้าสมาชิกกลุ่มเข้ามา มีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรม ในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม (Group Participation) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาชิกกลุ่ม จะเน้นการมีส่วนร่วมทุกด้าน (Self Involvement) ดังนี้

- 1.1 การมีส่วนร่วมทางร่างกาย (Physical Involvement) การมีส่วนร่วมในด้านนี้ได้แก่ การที่สมาชิกกลุ่มลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง (Learning by doing) รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การค้นคว้าสืบสวนสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะต้องอาศัยการแสดงออกทางร่างกาย วาจา ในการสื่อความหมายกับผู้อื่น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

1.2 การมีส่วนร่วมทางด้านจิตใจ (Ego หรือ Emotional) การเข้าร่วมกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จนั้น สมาชิกกลุ่มจะต้องเกิดความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริง ความรู้สึกที่เกิดขึ้น จะนำไปสู่การรับรู้แนวคิดและเนื้อหาการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดีและช่วยให้สมาชิกกลุ่มสามารถจดจำเนื้อหาได้อีกด้วย

1.3 การมีส่วนร่วมทางด้านปัญญาหรือสมอง (Intellectual หรือ mental Involvement) การมีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ การที่สมาชิกกลุ่มเกิดการเห็นจริงหรือประจักษ์แจ้ง มีการค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้และการสร้างแนวคิดจากสิ่งที่ได้เรียนรู้นั้น ซึ่งจะทำให้การร่วมกิจกรรมมีต่อตัวสมาชิกกลุ่มมากขึ้นและเป็นแนวทางในการพัฒนาความคิดและเหตุผลในการพิจารณาไตร่ตรองในการทำงาน การตัดสินใจ การวิเคราะห์ การสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง

1.4 การมีส่วนร่วมทางสังคม (Social Involvement) การเรียนรู้โดยการแบ่งกลุ่มย่อยตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เมื่อมีสมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มก็จะมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น จะเกิดปฏิสัมพันธ์ (Interaction) หรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความเชื่อ ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างกว้างขวาง และเกิดผลอีกด้วย

2. ระยะเวลาวิเคราะห์ (Analysis Stage) เมื่อสมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว ระยะเวลาต่อไปเป็นระยะที่สมาชิกกลุ่มจะร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์ การเรียนรู้นั้นทันที ซึ่งจะทำให้สมาชิกกลุ่มเรียนรู้อย่างกว้างขวาง และยังช่วยให้ประเมินความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม วิธีการเรียน ผลของการเรียน ตลอดจนช่วยให้สมาชิกกลุ่มรู้จักตนเองดีขึ้น

3. ระยะเวลาสรุปและประยุกต์หลักการ (Generalization and Application Stage) เมื่อสมาชิกกลุ่มค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง สมาชิกกลุ่มจะรวบรวมแนวคิดที่ตนเองค้นพบ และแนวคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นแล้ว สรุปเป็นหลักการของตนเอง การเรียนรู้นั้น นอกจากเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาในปัจจุบันแล้ว เรายังเรียนเพื่อแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้นในอนาคต การประยุกต์นั้นทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ

3.1 การประยุกต์เพื่อการปรับปรุงบุคลิกภาพหรือการพัฒนาตนเอง (Self Development) ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ตลอดจนการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal Relations) หรือการมีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น

3.2 การประยุกต์เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา (Problem – Solving) เป็นการนำผลสรุปที่ได้ไปใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ในอนาคต และเพื่อใช้ในการปรับปรุง ควบคุมธรรมชาติและสังคมให้ดีขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนช่วยให้เกิดการคิดค้นและประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมา

4. ระยะเวลาประเมินผล (Evaluation Stage) จากหลักการที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นว่าการเรียนรู้ที่เกิดจากสมาชิกกลุ่มโดยตรง และเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มย่อย ดังนั้นสมาชิกกลุ่มย่อย กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ถือว่าสมาชิกกลุ่มเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง และกลุ่ม จากการอภิปรายข้อเสนอแนะและติชมร่วมกันกับสมาชิกคนอื่นในกลุ่ม

สรุปได้ว่า ลำดับขั้นของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ มี 4 ระยะ ได้แก่ ระยะการมีส่วนร่วมทางด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญาและสังคม ระยะวิเคราะห์ ระยะสรุปและประยุกต์หลักการเพื่อปรับปรุงบุคลิกภาพและเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา และระยะประเมินผล ซึ่งในแต่ละระยะล้วนมีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันอันจะส่งผลให้กลุ่มดำเนินไปได้ตามความมุ่งหมาย

ขนาดของกลุ่มที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ขนาดของกลุ่ม หมายถึง จำนวนสมาชิกภายในกลุ่มที่ร่วมกันกระทำกิจกรรม ซึ่งจะมีผลต่อการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารภายในกลุ่ม มีผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับขนาดของกลุ่มไว้ ดังนี้

วัชรีย์ ฐวธรรม (2522, หน้า 87) กล่าวว่า กลุ่มที่จะดำเนินกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพนั้น กลุ่มควรมีสมาชิกจำนวน 6 – 10 คน

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2530, หน้า 26) ได้กล่าวว่า ขนาดของกลุ่มในการทำงานไม่ควรเกิน 15 คน เพราะถ้าสมาชิกไม่มีงานทำครบทุกคน สมาชิกไม่ได้แสดงความสามารถของตนเองออกมาได้เต็มที่ที่จะเป็นการทำให้งานออกมาไม่มีประสิทธิภาพ

อารี ตันท์เจริญรัตน์ (2533, หน้า 9) กล่าวว่า ควรมีสมาชิกในกลุ่มประมาณ 6 – 20 คน เพื่อให้สมาชิกทุกคนมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้จักกันได้อย่างทั่วถึง

ทิพย์วรรณ กิติพร (2535, หน้า 193) ได้กล่าวว่า ขนาดและจำนวนสมาชิกของกลุ่มจะมีมากน้อยเพียงใดไม่ควรกำหนดไว้ตายตัว แต่ควรยืดหยุ่นไปตามความเหมาะสม โดยพิจารณาจากอายุของสมาชิก ชนิดของกลุ่ม สภาพปัญหา ฯลฯ เป็นหลักยึดให้เกิดความสอดคล้องและเหมาะสมอันที่จะนำไปสู่ประโยชน์แก่สมาชิกอย่างทั่วถึง

บุหงา วชิระศักดิ์มิ่งคล (2535, หน้า 54) กล่าวว่า ขนาดของกิจกรรมกลุ่มจะประกอบด้วยสมาชิกประมาณ 20 – 35 คน

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปว่า การจัดกลุ่มสัมพันธ์ที่ดีและเหมาะสมนั้นไม่ได้กำหนดขนาดของกลุ่มไว้ตายตัว สามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม โดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมายของกิจกรรม วัยของสมาชิกกลุ่ม หรือสภาพปัญหา เป็นต้น จะเน้นให้สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วม

ในกิจกรรมอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งเป็นกลุ่มย่อยได้อีกตามลักษณะของกิจกรรม เพื่อให้บรรลุจุดหมายของกลุ่มยิ่งขึ้น และขนาดของกลุ่มที่ผู้ศึกษาค้นคว้าเห็นว่าเหมาะสมกับการจัดกลุ่มสัมพันธ์ประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มประมาณ 7 – 20 คน

เวลาและจำนวนครั้งในการร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

การจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในแต่ละครั้ง ต้องคำนึงถึงระยะเวลาและจำนวนครั้งของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ โดยจัดให้เหมาะสมกับธรรมชาติของกลุ่ม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมและกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีผู้ให้ทัศนะในการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ไว้ดังนี้

วัชรีย์ ทรัพย์มี (2528, หน้า 274) ได้ให้ข้อเสนอว่า การเข้ากลุ่มขึ้นอยู่กับอายุของผู้เข้ารับบริการและความจำกัดของสถานที่ เด็กเล็กควรใช้เวลาไม่เกิน 30 นาที แต่ถ้าเป็นวัยรุ่นใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง เวลาจัดกลุ่มสัปดาห์ละ 2 ครั้ง

บุหงา วชิระศักดิ์มงคล (2535, หน้า 66) ได้กล่าวว่า ในการกำหนดความถี่และระยะเวลาในการเข้าร่วมกลุ่มนั้น ควรเป็นหน้าที่ของผู้นำกลุ่มที่จะต้องพิจารณาจากองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ชนิดของกลุ่ม อายุ สมาชิก ประสบการณ์ของผู้นำกลุ่ม

แพทเทอสัน (Patterson, n.d., p. 105 อ้างอิงใน นิศรา คำมณี, 2544, หน้า 32) ได้กล่าวว่า การให้ทำกิจกรรมกลุ่มควรจัดสัปดาห์ละ 2 ครั้ง แต่ถ้าเวลาในการเข้ากลุ่มมีน้อย จะจัดสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ช่วงเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สำหรับเด็กประถมศึกษาควรใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง เพราะเด็กอาจเกิดความเบื่อหน่ายได้

คอเรย์ (Corey, 1985, p. 70 อ้างอิงใน ดวงกมล มุกดา และคณะ, 2546, หน้า 14) ได้กล่าวว่า กลุ่มที่จัดทำขึ้นในสถานศึกษาต่าง ๆ จำเป็นต้องพิจารณาการจัดเวลาให้เหมาะสมกับการเรียนของสถานศึกษานั้น ๆ เช่น โรงเรียนส่วนมากจัดเวลาเป็นคาบเรียน (Period) คาบเรียนละ 50 นาที สำหรับเด็กและวัยรุ่นควรจัดให้พบปะกันมากกว่า 1 ครั้งต่อสัปดาห์ ระยะเวลาในแต่ละครั้งให้สั้นกว่าเดิมได้

จากทัศนะต่าง ๆ ดังกล่าวสรุปว่า การจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์นั้นควรใช้ระยะเวลาในการจัดสัปดาห์ละ 2 – 3 ครั้ง ครั้งละ 50 -60 นาที และเข้ากลุ่มไม่ต่ำกว่า 8 ครั้ง โดยพิจารณาจากธรรมชาติของกลุ่ม ลักษณะกิจกรรม สมาชิกกลุ่มและประสบการณ์ของผู้นำกลุ่ม

การประยุกต์ใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

กรมสุขภาพจิต (2543, หน้า 12) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ สามารถนำไปใช้ในหลักการใหญ่ ๆ ได้ 2 ลักษณะ คือ

1. กิจกรรมสร้างความคุ้นเคย เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในการพบกันครั้งแรกของสมาชิก โดยมุ่งประโยชน์ เพื่อสร้างบรรยากาศที่มีความเป็นมิตรต่อกัน ลดความอึดอัด ความตึงเครียดของกลุ่ม สร้างความสนิทสนม ไว้วางใจซึ่งกันและกัน อันเป็นการเตรียมความพร้อมแก่สมาชิก เพื่อเข้ากิจกรรมต่อไป การจัดกิจกรรมสร้างความคุ้นเคยนั้นมิใช่จะจัดเพียงระยะเริ่มแรกเท่านั้น แต่อาจสอดแทรกในกิจกรรมอื่นๆ ด้วย เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีของการดำเนินกลุ่ม

2. กิจกรรมเน้นเนื้อหาสาระ เป็นกิจกรรมที่เน้นการถ่ายทอดการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมแก่สมาชิก เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยการสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้น ก่อนกิจกรรมจะมีการอภิปราย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างสมาชิก ผู้นำกลุ่มจะเสริมเพิ่มเติมในส่วนที่เป็นหลักการหรือทฤษฎีที่การอภิปรายไม่ได้พูดถึง จากนั้น สมาชิกจะช่วยกันปรับแนวคิดไปสู่การปฏิบัติที่สอดคล้องกับตนเองและสภาพแวดล้อม

กล่าวโดยสรุป กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ นำไปใช้ในกิจกรรมสร้างความคุ้นเคย และกิจกรรมเน้นเนื้อหาสาระ ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้กลุ่มเกิดบรรยากาศที่ดี ในการทำกิจกรรมและสามารถนำกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์

ทิตนา แชมมณี (2522, หน้า 10 -17) ได้เสนอทฤษฎีที่เกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์ไว้ดังนี้ คือ

1. **ทฤษฎีสนาม (Field Theory)** ของเคิร์ท เลวิน (Kurt Lewin) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้ คือ
  - 1.1 พฤติกรรมเป็นผลมาจากพลังความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม
  - 1.2 โครงสร้างของกลุ่มจะเกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีลักษณะแตกต่างกัน
  - 1.3 การรวมกลุ่มแต่ละครั้งจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม โดยจะเป็นปฏิสัมพันธ์ในรูปของการกระทำ (Act) ความรู้สึก (Feel) และความคิด (Think)
  - 1.4 องค์ประกอบต่าง ๆ ที่กล่าวมาจะก่อให้เกิดโครงสร้างของกลุ่มแต่ละครั้ง ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสมาชิกในกลุ่ม
  - 1.5 สมาชิกในกลุ่มจะมีการปรับตัวเข้าหากันและพยายามช่วยกันทำงานให้สำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี การที่บุคคลพยายามปรับปรุงบุคลิกภาพของตน ซึ่งมีความแตกต่างกันนั้นจะทำให้

เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและทำให้เกิดพลังหรือแรงผลักดันของกลุ่มที่ทำให้การทำงานเป็นไปได้อย่างดี

2. ทฤษฎีกลุ่มปฏิสัมพันธ์ (Intersection Theory) ของเบลล์ (Bales) โฮมาน (Homans) และไวท์ (White) แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีนี้คือ

2.1 กลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์ โดยการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง (Activity)

2.2 ปฏิสัมพันธ์จะเป็นปฏิสัมพันธ์ทุก ๆ ด้าน คือ

2.2.1 ปฏิสัมพันธ์ทางร่างกาย (Physical Intesection) ได้แก่ การแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง เช่น การยิ้ม พยักหน้า การใช้มือ เป็นต้น โดยอาจมีวัตถุประสงค์หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ช่วยในการสื่อความหมายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.2.2 ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา (Verbal Intesection) ได้แก่ การโต้ตอบกันทางด้านคำพูด เพื่อสื่อให้บุคคลทั้งเดี่ยวหรือกลุ่ม ได้เข้าใจกันทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งผู้พูดและผู้ฟัง

2.2.3 ปฏิสัมพันธ์ทางอารมณ์ (Emotion Intesection) ได้แก่ การแสดงอาการตามความรู้สึกนึกคิดที่อยู่ภายในจิตใจ เช่น อารมณ์ดีใจ โกรธ เสียใจ เป็นต้น เพื่อใช้บ่งบอกถึงความรู้สึกที่เป็นอยู่ขณะนั้น

2.3 กิจกรรมต่าง ๆ ที่จะนำผ่านการปฏิสัมพันธ์นี้ จะช่วยก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึก (Sentiment) ขึ้น เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งรับรู้ และเข้าใจความหมายในลักษณะที่แสดงออกมาได้ตรงกัน

3. ทฤษฎีระบบ (System Theory) ของนิวคอมบ์ (Newcomb's) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญดังนี้ คือ

3.1 กลุ่มจะประกอบด้วยโครงสร้างหรือระบบ ซึ่งจะมีการแสดงบทบาทและการกำหนดตำแหน่งของสมาชิกอันจะถือว่าเป็นตัวป้อน (Input) เพื่อให้ได้ผลผลิต (Output) อย่างใดอย่างหนึ่ง

3.2 การแสดงบทบาทตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิกจะกระทำได้โดยการสื่อสารระหว่างกัน (Communication) และจะเปิดเผยตัวเองในกลุ่ม

4. ทฤษฎีสังคมมิติ (Social metric Orientation) ของโมเรโน (Moreno) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้

4.1 การกระทำและจริยธรรมหรือขอบเขตการกระทำของกลุ่มจะเกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งจะศึกษาได้โดยให้สมาชิกเลือกมีสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ คือ การแสดงบทบาทสมมติ (Role Play) และการใช้แบบทดสอบทางสังคมมิติ (Social metric Test)

5. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis Orientation) ของซิกมันด์ ฟรอยด์ ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

5.1 การที่บุคคลจะมาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มนั้นจะต้องมีสิ่งจูงใจ ซึ่งอาจเป็นรางวัลหรือผลจากการทำงานในกลุ่ม

5.2 ในการรวมกลุ่ม บุคคลจะแสดงตนอย่างเปิดเผยหรือใช้กลวิธีป้องกันตนเอง (Defense Mechanism) โดยวิธีต่าง ๆ ดังนั้นการใช้แนวความคิดนี้ในการวิเคราะห์กลุ่มโดยการให้บุคคลแสดงออกตามความเป็นจริง ตามวิธีบำบัดทางจิตจะช่วยให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

6. ทฤษฎีจิตวิทยาทั่วไป (General Psychology) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่าการใช้หลักจิตวิทยาต่าง ๆ เกี่ยวกับการรับรู้ การเรียนรู้ ความคิดความเข้าใจ การให้แรงจูงใจ จะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลในแง่ของการรวบรวมข้อมูล

สรุป ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คณะผู้ศึกษาค้นคว้า ได้นำหลักของทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสัมพันธ์ มาประยุกต์และปรับใช้ให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งในการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์จำเป็นต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจทฤษฎีเหล่านี้อันจะนำพาให้การจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมนำความรู้

ความหมายของคุณธรรมนำความรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 6 กำหนดหลักการในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่ 1 เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนัก สำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนาและสถาบันการศึกษา เพื่อให้การศึกษาร่างคนและสร้างความรู้สู่สังคมคุณธรรม คุณภาพ สมรรถภาพและประสิทธิภาพ

นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ ปี พ.ศ. 2550 – 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน, 2550, หน้า 3) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ศ.ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน ได้นำนโยบาย
ด้านสังคมโดยเฉพาะด้านการศึกษามีการเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้
กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ม.ป.ป.) ประกาศนโยบายเร่งรัด
การปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง ความสามัคคี สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็น
พื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยง ความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบัน
ศาสนาและสถาบันการศึกษา โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข

ดังนั้น เพื่อให้การขับเคลื่อนดังกล่าวมีความชัดเจน เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และสามารถ
นำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม "8 คุณธรรมพื้นฐาน" ที่ควรเร่งปลูกฝัง ประกอบด้วย

1. ขยัน คือ ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ อดทน
ความขยันต้องปฏิบัติควบคู่กับการใช้สติปัญญา แก้ปัญหาจนเกิดผลสำเร็จ

ผู้ที่มีความขยัน คือ ผู้ที่มีความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การงานอย่างจริงจังและ
ต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกต้อง ควร ทุ่มเทความพยายาม ไม่ทอดทิ้ง กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจ
ทำหน้าที่อย่างจริงจัง

2. ประหยัด คือ การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของแต่พอประมาณ ให้เกิด
ประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ

ผู้ที่มีความประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงิน
ของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออมถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ
รู้จักทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย ของตนเองอยู่เสมอ

3. ความซื่อสัตย์ คือ ประพฤติตรง ไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมมีความจริงใจปลอดจาก
ความรู้สึกลำเอียง หรืออคติ

ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อ
วิชาชีพ มีความจริงใจปลอดจากความรู้สึกลำเอียง หรืออคติ ไม่ใช้เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรง
และทางอ้อม รับผิดชอบต่อตนเองปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง

4. มีวินัย คือ การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับและข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งวินัย
ในตนเอง และวินัยต่อสังคม

ผู้ที่มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศ โดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม

5. สุขภาพ คือ เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม มีกิจกรรมายาที่ดั่งงาม มีสัมมาคารวะ ผู้ที่มีความสุขภาพ คือ ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อย ไม่ก้าวร้าว รุนแรง หรือวางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทาง เป็นผู้มีการยาที่ดั่งงามวางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย

6. สะอาด คือ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจ และ สภาพแวดล้อม ความผ่องใส ที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

ผู้ที่มีความสะอาด คือ ผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง ตามสุขลักษณะ ผีกฝนจิตไม่ให้ชุ่มมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อมมีความผ่องใสเป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

7. สามัคคี คือ ความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ เกิดงานอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอาर्डเอาเปรียบกัน เป็นการยอมรับความแตกต่างทางความคิด ความหลากหลายในเรื่องเชื้อชาติ ความกลมเกลียวกันในลักษณะเช่นนี้เรียกว่า ความสมานฉันท์

ผู้ที่มีความสามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบของตน ทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อภารรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้ไม่เหตุมิผล ยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกัน อย่างสันติและสมานฉันท์

8. มีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจ เห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ ให้ความสนใจในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

ผู้ที่มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอก เห็นใจ และเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายและสติปัญญาลงมือปฏิบัติการ เพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

จากความหมายของคุณธรรมนำความรู้ 8 ประการ ของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้กำหนดเป็นนโยบายในการขับเคลื่อนกลยุทธ์แล้ว ยังมีผู้ให้ความหมายและคำนิยามในแต่ละด้านของคุณธรรม 8 ประการ ไว้มากมาย ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ความหมายของความขยัน

ขยัน คือ ผู้ที่มีความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกที่ควร สู้งาน มีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (2541, หน้า 3) ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรว่า หมายถึง ความตั้งใจที่ปฏิบัติหน้าที่และการกระทำกิจของตนให้สำเร็จด้วยความมานะอดสาหะอดทนไม่ย่อท้อและปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอ จนหน้าที่การงานนั้นสำเร็จลุล่วงไป

กรมวิชาการ (2523, หน้า 131–132) ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรว่า หมายถึง ความพยายามอย่างสม่ำเสมอในการปฏิบัติหน้าที่การทำงานด้วยความเข้มแข็ง รับผิดชอบอดทน และมานะบากบั่น ไม่ท้อถอย ลักษณะของความขยันหมั่นเพียรมีดังนี้

1. เพียรหา เช่น หาความรู้
2. เพียรรักษา คือ การรักษาของที่มีอยู่มิให้เสียหายก่อนเวลาที่เหมาะสม เช่น รักษาความดี รักษาทรัพย์
3. เพียรละ คือ การละทิ้งความชั่วทั้งปวงที่มีอยู่ เช่น ละความเกียจคร้าน ละความโลภ ละความโกรธ เป็นต้น
4. เพียรระวัง คือ ระมัดระวังมิให้ความชั่วเกิดขึ้น พยายามหลีกเลี่ยงหนีห่างไกลจากความชั่วทั้งปวง

เมื่อเปรียบเทียบกับหลักพระพุทธศาสนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนให้พุทธศาสนิกชนมีอิทธิบาท 4 (คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ 4 ประการ) ความขยันหมั่นเพียรเป็นส่วนหนึ่งของอิทธิบาท 4 ดังนี้

1. ฉันทะ ความพอใจ ใฝ่ใจที่จะรักทำสิ่งนั้น และปรารถนาที่จะทำให้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป
2. วิริยะ ความเพียร ความขยันหมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทนเอาธุระไม่ท้อถอย
3. จิตตะ ความคิด ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด มีสมาธิ มีจิตใจจดจ่อต่องานที่ทำ

4. วิมังสา ความไตร่ตรอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล ประเมินผลงาน และหาวิธีแก้ไขปรับปรุงผลงานให้ดียิ่งขึ้น

ธรรมะ 4 ประการนี้มีความเกี่ยวโยงต่อเนื่องกัน คือ ฉันทะช่วยให้เกิดวิริยะ เมื่อวิริยะ เกิดแล้วก็สนับสนุนจิตตะให้เกิดได้ด้วย เมื่อเกิดจิตตะแล้ววิมังสาาก็เกิดได้ เมื่อบุคคลมีธรรมะครบ 4 ประการแล้ว จะทำกิจกรรมใดไม่ว่าจะเป็นการศึกษาเล่าเรียน การประกอบอาชีพ การประพฤติปฏิบัติธรรมะหรือทำธุระหน้าที่ใดก็ตาม ย่อมสำเร็จตามความประสงค์

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539, หน้า 55-56) ได้ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรว่า ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความพยายามที่ทำงานให้สำเร็จ ซึ่งรวมไปถึงความพึงพอใจ ความมีใจจดจ่อ และการควบคุมตนเองอยู่ด้วย และผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนจะต้องแสดงพฤติกรรมดังนี้

1. มาโรงเรียนสม่ำเสมอไม่ขาดเรียนถ้าไม่จำเป็น
2. กระตือรือร้นมาโรงเรียนโดยไม่ให้ใครเตือน
3. ตั้งใจทำงานให้เสร็จภายในเวลาที่กำหนดทุกครั้ง
4. อ่านหนังสือเมื่อมีเวลาว่าง
5. ทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่บ่น ไม่ทอดถอย
6. ช่วยเหลืองานครู เพื่อน หรืองานโรงเรียนเท่าที่จะช่วยได้ด้วยความเต็มใจ
7. ส่งงานสม่ำเสมอ
8. ใช้เวลาว่างของตนเองทำงานที่เกิดประโยชน์
9. มีความมานะบากบั่นที่จะทำงานให้ผิดน้อยที่สุด

จากความหมายที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ความขยัน หมายถึง ความพยายามและตั้งใจในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งหลายอย่างอยู่เป็นประจำสม่ำเสมอ ไม่เกียจคร้านด้วยความภาคภูมิใจ ตามกำลังความรู้ความสามารถของตน และมีคุณภาพตามที่ได้รับมอบหมายด้วยความมานะอุตสาหะ และไม่ทอดถอยต่ออุปสรรค ใช้ความรู้ที่มีอยู่อย่างเต็มความสามารถในการทำให้สำเร็จ

ความหมายของความประหยัด

ประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออมถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ รู้จักทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย ของตนเองอยู่เสมอ

ทุกคนเกิดมาต่างก็อยากมีชีวิตอยู่อย่างยาวนาน อยากมีความสุข ความสะดวกสบาย การที่เราจะได้ในสิ่งที่เราต้องการดังกล่าวนี้ เราจำเป็นต้องใช้เงินซื้อหรือจัดหาด้วยความยากลำบาก ดังนั้น เราจึงควรเริ่มประหยัดตั้งแต่วันนี้ เพื่อในวันหน้าเราจะได้ไม่เดือดร้อน และทำให้ลูกหลาน มีชีวิตและอนาคตดีขึ้น เป็นศักดิ์ศรีแก่ตัวเองและวงศ์ตระกูล จึงมีผู้ให้ความหมายของ ความประหยัด ไว้หลายลักษณะดังนี้

ชม ภูมิภาค (2525, หน้า 8) กล่าวว่า ความประหยัด หมายถึง การรู้จักจัดสัดส่วนการใช้ ทรัพย์สินหรือสิ่งต่างให้เกิดประโยชน์มากที่สุดโดยอาศัยความพอดี

กรมวิชาการ (2542 ก, หน้า 10) ได้กล่าวถึงการประหยัด โดยใช้คำว่า "มัธยัสถ์" ไว้ว่าหมายถึง การประหยัดในการใช้จ่าย ใช้จ่ายอย่างปานกลาง พอให้มีความสุขตามความจำเป็น ของชีวิตและมีความหมายตรงข้ามกับความสูญสุมสุราย ซึ่งหมายถึง ใช้อย่างไม่นึกถึงหน้าถึงหลัง ฟุ่มเฟือยตามความพอใจ จนลืมหูลืมตา และถือว่าเงินทองเป็นของหมดเปลือง เมื่อหมดแล้ว ก็ทำให้เกิดความลำบากต้องเป็นหนี้สินคนอื่น ส่วนมัธยัสถ์หรือคนประหยัดนั้น ย่อมใช้จ่าย อย่างมีเหตุผลรู้จักประมาณว่าต้องใช้จ่ายอะไรบ้าง รู้ว่าสิ่งใดควรเสีย สิ่งใดไม่ควรเสีย เงินรายได้ ที่หามาเมื่อเหลือจากการใช้จ่ายก็เก็บไว้เป็นทุนรอนต่อไป โดยเลือกพิจารณาเฉพาะการลงทุน ที่เหมาะสมมั่นคง

ประเภทของการประหยัดออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2542 ก, หน้า10)

1. การประหยัดทรัพย์สิน หมายถึงการรู้จักใช้จ่ายทรัพย์สินเงินทองที่มีอยู่หรือที่หาได้ ในทางที่เหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวอย่างแท้จริงตามความจำเป็น
2. การประหยัดเวลา หมายถึง การรู้จักคุณค่าของเวลา และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ต่อตนเองและสังคมให้มากที่สุด โดยไม่ปล่อยให้เวลาเสียไปโดยเปล่าประโยชน์
3. การประหยัดทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การรู้จักประโยชน์และคุณค่าของทรัพยากร ต่าง ๆ เช่น ดิน น้ำ อากาศ ธาตุ ดินไม้ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติโดยสามารถใช้อย่างประหยัดในทรัพยากร เหล่านั้นให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า ต่อตนเองและสังคม

การประหยัดในแต่ละประเภท สามารถปลูกฝังให้เกิดขึ้นได้ ดังนี้

1. การประหยัดทรัพย์สิน
  - 1.1 แบ่งทรัพย์สินออกเป็นสัดส่วน ใช้จ่ายตามสัดส่วนให้พอดี
  - 1.2 เลือกซื้อหาสิ่งของหรือเครื่องใช้ตามควรแก่ฐานะ
  - 1.3 งดการใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นต่าง ๆ
  - 1.4 ไม่เที่ยวเตร่ในสถานที่เร่รุ่มต่าง ๆ

1.5 ละทิ้งค่านิยมที่ไม่ดี เช่น ใช้ของราคาแพง ๆ การนิยมใช้ของมาจากต่างประเทศ และของฟุ่มเฟือยต่าง ๆ

2. การประหยัดเวลา

2.1 รู้จักแบ่งเวลาให้เป็นสัดส่วนและใช้เวลาให้ถูกทาง

2.2 พยายามใช้เวลาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

2.3 ไม่ทำให้คนอื่นเสียเวลาเพราะตัวเราเป็นต้นเหตุ เช่น การผัดผ่อน

3. การประหยัดทรัพยากรธรรมชาติ

3.1 ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า

3.2 ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเท่าที่จำเป็น โดยให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

3.3 ไม่ทำลายทรัพยากรให้เสียหายหรือเสื่อมค่าโดยไม่มีเหตุอันควร

3.4 ต้องถือว่าทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคม และเป็นของส่วนรวม การทำลายทรัพยากรถือเป็นการทำลายทรัพย์สินของสังคม

3.5 ควรหาทางเพิ่มหรือสร้างทรัพยากรขึ้นทดแทนส่วนที่ต้องเสียหายหรือถูกทำลาย จากการศึกษาความหมายและพฤติกรรมเกี่ยวกับความประหยัด สรุปว่า ความประหยัด หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพย์หรือสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุดโดยอาศัยความพอดีเป็นหลักและมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความประหยัด ได้แก่ การเป็นผู้มีความประหยัด ดูแลรักษาสมบัติส่วนตัวและส่วนรวม ชี้นะบุคคลอื่นให้เห็นคุณค่าของทรัพยากร และเป็นแบบอย่างที่ดี ในการใช้สิ่งของและทรัพย์สิน

ความหมายของความซื่อสัตย์

ซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจ ปลอดภัยจากรู้สึกลำเอียง หรืออคติ ไม่ใช่เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับผิดชอบต่อตนเองปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง

ความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมอันประเสริฐ บุคคลใดมีความซื่อสัตย์ ย่อมได้รับเกียรติ และได้รับการไว้วางใจจากผู้อื่น ทั้งยังเป็นผู้ออกอาจ สง่าผ่าเผย และทำให้หน้าที่การงานมั่นคง เจริญก้าวหน้า จึงมีผู้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ ไว้หลายลักษณะดังนี้

มีผู้รู้หลายท่านได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ และอธิบายลักษณะของบุคคล ที่มี ความซื่อสัตย์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ทวี บุญเกตุ (2515, หน้า 55-59) แบ่งความซื่อสัตย์ออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง หมายถึง การกระทำสิ่งต่างๆให้เป็นไปตามที่เราตั้งไว้ หรือทำตามคำพูดที่พูดไว้ไม่เหลวไหล
2. ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ หมายถึง การไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนในทางมิชอบ ไม่โกงเวลาทำงาน ไม่โกงทรัพย์สินเงินทองของผู้อื่น
3. ความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนฝูง หมายถึง การไม่โกงและไม่เอาเปรียบเพื่อนฝูงตลอดจนมีความรัก ความหวังดีต่อเพื่อน

กรมการศาสนา (2521, หน้า 146) ให้ความหมายของความซื่อสัตย์สุจริต และความยุติธรรม หมายถึง ความประสงค์ที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่เอาเปรียบ กลั่นแกล้งหรือคดโกงผู้อื่นหรือส่วนรวม ให้ยึดหลักเหตุผลระเบียบแบบแผนกฎหมายของสังคมเป็นเกณฑ์ ในความประพฤติทางกาย วาจา ใจ

กรมวิชาการ (2523, หน้า 60-61) ได้อธิบายความหมายของความซื่อสัตย์ว่าเป็นจริยธรรมที่เน้นความซื่อตรงต่อตนเอง หน้าที่การงาน คำมั่นสัญญา แบบแผน กฎหมาย และความถูกต้องอันดีงาม ลักษณะพฤติกรรมได้แก่

1. ซื่อตรงต่อเวลา
2. ซื่อตรงต่องานของตนเอง
3. ซื่อตรงต่อหน้าที่การงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน
4. ซื่อตรงต่อคุณธรรมที่ยึดถือปฏิบัติ
5. ซื่อตรงต่อการนัดหมาย
6. ซื่อตรงต่อการให้สัญญา
7. ซื่อตรงต่อทรัพย์สินของผู้อื่น
8. ซื่อตรงต่อหน้าที่การงานของผู้อื่น
9. ซื่อตรงต่อระเบียบแบบแผนประเพณี
10. ซื่อตรงต่อกฎหมายที่เกี่ยวกับสังคม
11. ซื่อตรงต่องานที่ได้รับมอบหมาย
12. ซื่อตรงต่อข้อมูลปัจจุบัน โดยรู้จักจำแนกระหว่างข้อมูลและค่าประเมินของผู้อื่น
ได้เป็นอย่างดี

สงบ ลักษณะ (2524, หน้า 34-114) ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ คือ การมีค่านิยม ประพฤติปฏิบัติตรงต่อความจริง เช่น ตรงต่อหน้าที่ ตรงต่อความรับผิดชอบ ตรงต่อคำมั่นสัญญา ตรงต่อระเบียบกฎเกณฑ์ที่ดีของสังคม และความซื่อสัตย์ หมายถึง การมีค่านิยมประพฤติตรงต่อความเป็นจริง

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา 2521 (กรมวิชาการ. 2535, หน้า 61) ในเรื่องของความซื่อสัตย์ คือ เพื่อให้เห็นคุณค่าของความซื่อสัตย์ เกิดความชื่นชมคนที่มีความซื่อสัตย์ สามารถปฏิบัติตนเป็นคนซื่อสัตย์ ด้วยการเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ ไม่พูดปด ไม่โลก ไม่ขโมย ไม่ละเมิดของรักของผู้อื่น ทำตามสัจจะที่ตั้งไว้จนเป็นคนที่น่าไว้วางใจ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2539, หน้า 284) ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติตรงและจริงใจ ไม่คิดทรยศ ไม่คดโกง และไม่หลอกลวง

กล่าวโดยสรุป ความซื่อสัตย์เป็นการแสดงออกซึ่งความประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีที่ชอบ ทั้งทางกาย วาจา และใจ ไม่คิดคดทรยศหักหลัง ไม่คดโกงหลอกลวงผู้อื่น มีความประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ไม่ผิดกฎศีลธรรม และกฎหมายสังคม ดังจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา 2521 (กรมวิชาการ. 2535, หน้า 61) ในเรื่องของความซื่อสัตย์ เพื่อให้เห็นคุณค่าของความซื่อสัตย์ เกิดความชื่นชมคนที่มีความซื่อสัตย์ สามารถปฏิบัติตนเป็นคนซื่อสัตย์ ด้วยการเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ ไม่พูดปด ไม่โลก ไม่ขโมย ไม่ละเมิดของรักของผู้อื่น ทำตามสัจจะที่ตั้งไว้จนเป็นคนที่น่าไว้วางใจ

ความหมายของความมีวินัย

มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศ โดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม

ในสังคมประกอบด้วยคนหลาย ๆ คน และแต่ละคนก็มีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติกันอย่างมากมาย อาจเป็นกิจกรรมส่วนตัว หน้าที่การงาน หรือภารกิจอย่างอื่น โดยอาจจะปฏิบัติคนเดียวหรือปฏิบัติร่วมกับคนอื่น ซึ่งการทำกิจกรรมต่าง ๆ เราจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นตลอดเวลา ถ้าปราศจากความมีระเบียบวินัย ผลของการปฏิบัติกิจกรรมอาจสร้างความกระทบกระเทือนให้แก่ตัวเอง ญาติ มิตรสหาย ชุมชน สังคม ได้รับความเดือดร้อน หรือเสียหาย ดังนั้นทุกคนในสังคมจึงควรปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัย เพื่อไม่ให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น จึงมีผู้ให้ความหมายของความมีระเบียบวินัยไว้หลายลักษณะดังนี้

ความหมายของคำว่า “มีวินัย” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2539, หน้า 744) หมายถึง การอยู่ในระบบแบบแผน และข้อบังคับ ซึ่งหมายถึงข้อบังคับที่ใช้ควบคุมความประพฤติของตน เป็นข้อบังคับของหมู่คณะ การที่สร้างวินัยขึ้นมาก็เพื่อมุ่งส่งเสริมให้เด็กเกิดความรู้สึกบังคับตนเอง โดยการเกิดสำนึกขึ้นมาเอง ไม่ได้เป็นการบังคับหรือเกรงกลัวข้อบังคับทั้งต่อหน้าและลับหลัง

ปฏิญญา สาร (2523, หน้า 402) กล่าวว่า ระเบียบวินัย หมายถึง ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่โรงเรียนกำหนดขึ้นให้นักเรียนปฏิบัติตาม

พนัส หันนาคินทร์ (2524, หน้า 248) กล่าวว่า ระเบียบวินัย หมายถึง การปฏิบัติตามคำสั่ง หรือระเบียบข้อบังคับที่ใช้ควบคุมความประพฤติของนักเรียนให้อยู่ในระเบียบ

ชม ภูมิภาค (2525, หน้า 134) กล่าวว่า วินัยเป็นความสามารถในการบังคับตนเองให้ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์นั้น ๆ เห็นว่าการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ นั้น มีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมโดยรวม มิใช่ปฏิบัติตามระเบียบและกฎเกณฑ์เพราะกลัวถูกลงโทษ กลัวถูกตำหนิติเตียน กลัวถูกคนมอง แต่สิ่งที่บังคับให้ทำตามกฎเกณฑ์และระเบียบคือ จิตใจของผู้กระทำเอง ไม่ว่าจะอยู่ต่อหน้าหรือลับหลังผู้อื่น ซึ่งเรียกว่าเป็นวินัยในตนเอง

อดุลศักดิ์ ทองดี (2546, หน้า 18) ให้ความหมายวินัย หมายถึง วินัยเป็นข้อบังคับสำหรับควบคุมความประพฤติส่วนรวมของคนในชาติที่จะต้องประพฤติปฏิบัติเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

ประเภทของวินัย จากความหมายข้างต้น แบ่งประเภทวินัยได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ วินัยภายนอก หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งประพฤติปฏิบัติ โดยเกรงกลัวอำนาจหรือการถูกลงโทษ เป็นการปฏิบัติที่บุคคลดังกล่าวไม่มีความเต็มใจ ตกอยู่ในภาวะจำยอม ถูกควบคุม

วินัยในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเลือกข้อปฏิบัติสำหรับตนขึ้นโดยสมัครใจไม่มีใครบังคับหรือควบคุมอำนาจใด ๆ

สรุปได้ว่า วินัยทั้งสองประเภทมีความสัมพันธ์กันกล่าวคือ วินัยภายนอกเป็นสิ่งจำเป็นในกรณีต้องการเสริมสร้างปลูกฝังลักษณะวินัยอย่างหนึ่งโดยรวดเร็ว ทั้งอาจใช้การออกกฎหมายคำสั่งต่าง ๆ ให้บุคคลปฏิบัติตาม วินัยภายนอกส่วนใหญ่กระทำกับเด็กและวัยรุ่น ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ สำหรับวินัยภายในนั้นเป็นผลต่อเนื่องจากวินัยภายนอกกล่าวคือ การเสริมสร้างวินัยประเภทนี้จะใช้เวลาระยะยาว ซึ่งส่วนใหญ่จะเกิดกับบุคคลในวัยผู้ใหญ่ วินัยดังกล่าวเมื่อเกิดขึ้น

แล้วจะปรากฏติดตัวบุคคลนั้น ๆ ไปโดยตลอด วินัยภายในเป็นวินัยที่มีความสำคัญและต้องการให้เกิดขึ้นมากที่สุดสำหรับกลุ่มคนในสังคม

จากการศึกษาความหมายและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับระเบียบวินัย สรุปได้ว่า ระเบียบวินัย หมายถึง การปฏิบัติตาม กฎ ข้อบังคับ และกติกาสังคม ได้แก่ รู้จักรับผิดชอบตนเองและผู้อื่น เคารพในระเบียบวินัยอยู่เสมอ และปฏิบัติตามกฎระเบียบที่สังคมกำหนด

ความหมายของความสุภาพ

ความสุภาพ คือ ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อยไม่ก้าวร้าว รุนแรง หรือวางอำนาจผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทางเป็นผู้มีมารยาทดีงามวางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย

องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับความสุภาพ ประกอบด้วย ความมีสัมมาคารวะ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การพูด ความเคารพ การเป็นคนว่าง่าย ดังจะกล่าวต่อไปนี้

บันลือ พุทชะวัน (2530, หน้า 55) ได้สรุปการพูดไว้ว่า การพูดเป็นการ เปล่งเสียงออกมาเป็นคำพูด ประโยคหรือวลีมีความหมายให้ผู้ฟังเข้าใจและสามารถแสดงอาการปฏิกิริยาได้ สอดคล้องกับความหมายที่พูด

อัจฉรา ชิวพันธ์ (2537, หน้า 260) ได้ให้ความหมายของการพูดไว้ว่า การพูด คือ การสื่อสาร ความคิด ประสบการณ์ และความต้องการของผู้พูดไปสู่ผู้ฟัง เพื่อสื่อความหมายให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจ โดยอาศัยน้ำเสียง ภาษา และกิริยาท่าทางเป็นสื่อ

กล่าวโดยสรุป การพูด คือ การสื่อความหมายทางด้านความคิด ความรู้ ประสบการณ์ และความต้องการของผู้พูดไปยังผู้ฟัง เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจ โดยอาศัยน้ำเสียง ภาษา และกิริยาท่าทางเป็นสื่อ

ความเคารพ หมายถึง ความตระหนัก ซาบซึ้ง รู้ถึงคุณความดีที่มีอยู่จริงของบุคคลอื่น ยอมรับนับถือความดีของเขาด้วยใจจริง แสดงความนับถือต่อผู้นั้นด้วยการแสดงความอ่อนน้อม อ่อนโยน อย่างเหมาะสมทั้งต่อหน้าและลับหลังการแสดงความเคารพ

พระสมชาย ฐานวุฑโฒ (2542, หน้า 197) ได้กล่าวว่า การแสดงความเคารพ คือ การแสดงความตระหนักในคุณความดีของสิ่งที่เราเคารพด้วยใจจริง ให้ปรากฏชัดแก่บุคคลทั่วไป ด้วยการแสดงออกทางกาย วาจา มีอยู่หลายวิธี เช่น หลีกทางให้ การไหว้ การขออนุญาต ก่อนทำกิจกรรมต่าง ๆ การวันทยาอูธ การวันทยาหัตถ์ การลดธง เป็นต้น

อานิสงส์การมีความเคารพ

1. ทำให้เป็นคนน่ารัก น่าเอ็นดู น่าเกรงใจ
2. ทำให้ได้รับความสุขกาย สบายใจ
3. ทำให้ผิวพรรณผ่องใส
4. ทำให้ไม่มีความเดือดร้อน ไม่มีเวร ไม่มีภัย
5. ทำให้สามารถถ่ายทอดความดีจากผู้อื่นได้ง่าย
6. ทำให้ผู้อื่นอยากช่วยเหลือเพิ่มเติมคุณความดีให้
7. ทำให้สติดีขึ้น เป็นคนไม่ประมาท
8. ทำให้เป็นคนมีปัญญาละเอียดอ่อน รู้จริง และทำจริงได้
9. ทำให้เกิดในตระกูลสูงไปทุกภพทุกชาติ
10. ทำให้บรรลุมรรคผลนิพพานโดยง่าย

การเป็นคนว่าง่าย ตามความหมายของ พระสมชาย ฐายวฑฺฒโธ (2542, หน้า 252)

ได้กล่าวไว้ว่า คนว่าง่าย คือ คนที่อดทนต่อคำสั่งสอนได้ เมื่อมีผู้รู้แนะนำพร่ำสอนให้ ตักเตือนให้ โดยขอบธรรมแล้ว ย่อมปฏิบัติตามคำสั่งสอนนั้นด้วยความเคารพอ่อนน้อม ไม่คัดค้าน ไม่ได้ตอบไม่แก้ตัวโดยประการใด ๆ ทั้งสิ้น

ลักษณะของคนว่าง่าย

คนว่าง่ายสอนง่ายมีลักษณะที่สังเกตได้อยู่ 11 ประการ คือ

1. ไม่กลบเกลื่อนเมื่อถูกว่ากล่าวตักเตือน ไม่แก้ตัว ยอมรับฟังด้วยความเคารพ
2. ไม่ยอมนิ่งเฉยเมื่อถูกตักเตือน พยายามปรับปรุงแก้ไขปฏิบัติตามคำแนะนำ
3. ไม่มีจิตเพ่งคุณเพ่งโทษผู้ว่ากล่าวสั่งสอน คือไม่คอยจับผิดท่านแต่รับฟัง

โอวาทด้วยดี

4. เอื้อเพื่อต่อคำสั่งสอนและต่อผู้สอนเป็นอย่างดี คือยอมทำตามคำสั่งสอนนั้นและเชื่อฟังผู้สอนอย่างดี ทำให้ผู้สอนมีเมตตาเกิดกำลังใจที่จะสอนต่อ ๆ ไปอีก

5. เคารพต่อคำสั่งสอนและต่อผู้สอนเป็นอย่างดี ตระหนักดีว่าผู้ที่เตือนคนอื่นนั้น นับว่าเสี่ยงต่อการถูกโกรธมาก ดังนั้นการที่มีผู้ว่ากล่าวตักเตือนเรา แสดงว่าเขาต้องมีความดี มีความเสียสละ มีความเมตตาปรารถนาดีต่อตัวเราจริง ๆ จึงต้องมีความเคารพต่อคำสั่งสอนและต่อผู้สอนเป็นอย่างดียิ่ง

6. มีความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นอย่างดียิ่ง ไม่แสดงความกระด้างกระเดื่อง โอหัง คิดว่าตัวเองดีอยู่เสมอ เก่งอยู่แล้ว

7. มีความยินดีปรีดาต่อคำสอนนั้น รับฟังโอวาทนั้น คือดีใจอย่างยิ่งที่ท่านกรุณาที่
ข้อบกพร่องของเราให้เห็น จะได้รับแก้ไขเหมือนท่านที่ซุ่มทรัพย์ให้ จึงเปล่งวาจาขอบคุณไม่ขาดปาก
8. ไม่คือรัน คือไม่ดันทุรังทำไปตามอำเภอใจทั้ง ๆ ที่รู้ว่าผิด แต่ทำไปด้วยความ
ถูกต้อง เมื่อผิดก็ยอมแก้ไขปฏิบัติไปตามสมควรแก่กรรม
9. ไม่ยินดีในการขัดคอ ไม่พูดสวนขึ้นทันที มีความประพฤติชอบเป็นที่พอใจ
เป็นที่ปรารถนา
10. มีปกติรับโอวาทเอาไว้ดีเยี่ยม ตั้งใจฟังทุกแง่ทุกมุม
11. เป็นผู้อดทน
โดยสรุปลักษณะคนว่าง่าย สรุปโดยย่อ 3 ประการคือ
  1. รับฟังคำสอนด้วยดี ไม่กลบเกลื่อน ไม่แก้ตัว ไม่เถียง ไม่ขัดคอ ไม่ได้กลับ
ไม่จ้องจับผิด
  2. รับทำตามคำสั่งสอนด้วยดี ไม่คือรันดันทุรัง ไม่รีรอ ไม่อิดออด
กระปิดกระบวน
  3. รับรู้คุณผู้สอนอย่างดี ไม่โกรธ ไม่คิดลบหลู่ท่าน อดทนได้แม้ถูกว่ากล่าวสั่ง
สอนโดยหยาบคาย

ความหมายของความสะอาด

สะอาด คือ ผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ
ฝึกฝนจิตใจไม่ให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกายใจและสภาพแวดล้อม
มีความผ่องใสเป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

ความสะอาด ความสะอาดนั้นต้องปฏิบัติให้ถูกสุขลักษณะเป็นการปฏิบัติเพื่อดูแลบำรุง
สถานที่ทำงาน อุปกรณ์เครื่องใช้ให้พร้อมในการปฏิบัติงาน เพื่อขจัดของที่ไม่จำเป็นออก และขจัด
ของที่จำเป็นให้เกิดความสะอาดในการใช้แล้ว ทำให้ความสะอาดบริเวณต่าง ๆ ที่ตนเองรับผิดชอบ
และรักษาความสะอาดอยู่อย่างสม่ำเสมอ

วนิดา เพชรสุวรรณ (ม.ป.ป., หน้า 8 – 13) ได้สรุปเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด
ทั้งที่บ้านและโรงเรียน ดังต่อไปนี้ บ้านเป็นสถานที่เราอาศัย พักผ่อนหลับนอน ให้ความปลอดภัย
และสร้างความสบายทั้งกาย และใจให้ทุกคนในครอบครัว ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องรู้จักทำความสะอาด
ในส่วนประกอบต่าง ๆ ภายในบ้าน รวมทั้งวัสดุสิ่งของ เครื่องใช้ ให้มองดูสวยงาม และคงอยู่
ในสภาพดีอยู่ตลอดเวลา

การทำความสะอาดจะทำได้ตามลักษณะและความเหมาะสมดังนี้

1. บริเวณบ้าน ควรเก็บกวาด ขยะ มูลฝอย ลงถังขยะให้เป็นที่
2. ควรมีที่รองรับ ขยะมูลฝอย สิ่งของที่ไม่ได้ใช้แล้ว วางไว้ในบ้านหลาย ๆ แห่ง เช่น ตามบริเวณบ้าน ห้องรับแขก ห้องนั่งเล่น เป็นต้น รักษาความสะอาดบริเวณห้องนอน ห้องแต่งตัว ห้องครัว ห้องน้ำ ห้องส้วม ให้อยู่ในสภาพที่นำอยู่ เรียบร้อย และสะอาด โรงเรียนเป็นสถานที่ฝึกอบรมนักเรียนให้เป็นคนดี มีความรับผิดชอบรู้หน้าที่

นักเรียนทุกคนต้องมีหน้าที่ช่วยพัฒนาโรงเรียนให้มีความสะอาดน่าอยู่ นักเรียนสามารถที่จะทำได้หลากหลายวิธีคือ

1. ทิ้งขยะอาหารหรือสิ่งที่ไม่ต้องการลงในถังขยะให้ถูกต้อง
2. ต้องทำเวรตามที่ได้รับมอบหมายร่วมกันทำความสะอาดบริเวณโรงเรียน อาคารเรียน โรงอาหาร อาคารประกอบการ และอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ
3. รักษาทรัพย์สินของโรงเรียนให้ดีที่สุด
4. เมื่อพบเห็นสิ่งใดที่ชำรุดหรือเสียหายให้แจ้งเจ้าหน้าที่เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สามารถใช้งานได้
5. ช่วยตักเตือนผู้ที่กระทำผิดหรือบอกครู อาจารย์ให้ทราบเพื่อช่วยกันพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีให้กับนักเรียนทุกคน

6. การรักษาความสะอาดในชั้นเรียน โต๊ะเก้าอี้ พื้นห้องเรียน ระเบียบ เพดาน ผ้าม่าน กระดาน และอื่น ๆ

กรมวิชาการ (2542 ข, หน้า 21) ได้กล่าวถึงความสะอาดมีอยู่ 3 ทาง คือ สะอาดกาย สะอาดวาจา สะอาดใจ หมายถึง ความดีงาม หรือความไม่ทุจริตทางกาย วาจา ใจ และความสะอาดภายนอก ได้แก่ ความสะอาดของร่างกาย เครื่องใช้ บ้านเรือนความสะอาดภายใน ได้แก่ ความสะอาดในใจ

ชาญวิทย์ ไสภิตะชา (2546, หน้า 32) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การรักษาความสะอาด เป็นการที่บุคคลรู้จักควบคุมตนเอง ประพฤติปฏิบัติอย่างเป็นระเบียบ และสม่ำเสมอในการรักษาความสะอาดของตนเอง บ้านเรือนที่อยู่อาศัย และสาธารณสถาน เช่น สวมเสื้อผ้าสะอาด ทิ้งขยะลงในถังขยะ ไม่เขียนข้อความ ในบริเวณที่ไม่สมควร เป็นต้น

พิสิทธิ์ หอมสมบัติ (2546, หน้า 30) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า มีวินัยการรักษาความสะอาด คือ การที่บุคคลมีลักษณะนิสัยที่ดี ในการที่จะรักษาความสะอาดของตนเอง เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย

รวมถึงสาธารณชนอื่นด้วยความสำนึกที่เกิดมาจากภายในจิตใจ ที่ได้รับการเพาะบ่มมาจนกลายเป็นวิถีชีวิตของบุคคล

พุลสวัสดี นาคเสน (2546, หน้า 34) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การรักษาความสะอาด เป็นการที่บุคคลรู้จักควบคุมตนเอง ประพฤติปฏิบัติตนอย่างมีระเบียบ และสม่ำเสมอในการรักษาความสะอาดตนเอง บ้านเรือนที่อยู่อาศัย และสาธารณสถาน เช่น สวมใส่เสื้อผ้าสะอาด ทั้งขณะลงในถังขยะ ไม่เขียนข้อความในบริเวณที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

ผู้ศึกษาค้นคว้าสรุปว่า วินัยด้านความสะอาด คือ การที่บุคคลรู้จักการประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกฎกติกา ระเบียบประเพณีหรือวัฒนธรรมหน่วยงานหรือขององค์กรของสังคมนั้น ๆ เช่น การรักษาความสะอาดของร่างกายเสื้อผ้า ตลอดจนการดูแลความสะอาดของอาคารสถานที่ ที่อยู่อาศัย อย่างสม่ำเสมอ

ความหมายของความสามัคคี

สามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์

กรมวิชาการ (2526, หน้า 27) ได้ให้ความหมายของความสามัคคีไว้ว่า หมายถึง การแสดงออกซึ่งการร่วมแรง ร่วมใจกันเพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ ความสามัคคีต้องอาศัยความอดทน เสียสละ ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และตระหนักในปัญหา ร่วมกัน ทั้งนี้จะต้องมีการทำงานร่วมกันบ่อยๆ จะเห็นผลดีของการร่วมมือมากกว่าการแยกทำเพียงคนเดียว ความสามัคคีจะก่อให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียว และสามารถปฏิบัติงานทุกอย่างได้สำเร็จ

พฤติกรรมที่แสดงถึงความสามัคคี มีดังนี้

1. ปรับตนเองให้เข้ากับผู้อื่นได้ดี
2. รับผิดชอบต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
3. เข้ามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจการของส่วนรวม
4. เป็นผู้ประสานความสามัคคีในหมู่คณะ
5. ไม่แบ่งแยกเป็นพวกเขาพวกเรา
6. รักหมู่คณะ มีใจหวังดี และช่วยเหลือเกื้อกูลในทางที่ไม่ผิดศีลธรรม
7. มองคนอื่นในแง่ดีเสมอ

กนก จันทร์ขจร (2533, หน้า 749) กล่าวว่า โรงเรียนเป็นเสมือนครอบครัวใหญ่ เป็นที่รวมของกลุ่มหลายหมู่เหล่าทุกหมู่เหล่าทุกกลุ่ม จะมีความสงบสุข สามารถทำงานเพื่อความเจริญก้าวหน้าของตนเอง และสังคมได้ จะต้องมีความสามัคคี หมูชนใดก็ดี ถ้ามีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันแล้ว หมูชนนั้น เมืองนั้น ย่อมคลาดแคล้วจากภัยของศัตรู และตั้งมั่นมีความสุขสมบูรณ์อยู่ได้ หากขาดสามัคคี ไม่มีความรักใคร่ไว้วางใจกัน ปราศจากความปรองดองเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การดำเนินงานย่อมจะไม่สำเร็จ

การเสริมสร้างความสามัคคี มีแต่ได้ไม่มีเสีย เมื่อมีความสามัคคีการทำงานทุกอย่างแม้จะยากลำบากเพียงใด ก็กลายเป็นง่าย ชีวิตมีแต่ความราบรื่น แม้จะเกิดอุปสรรค ก็สามารถขจัดให้หมดสิ้นได้ ดังคำกล่าวที่ว่า สามัคคี คือ พลัง

ทศนา เขมมณี และคณะ (2546, หน้า 70) ได้ให้ความหมายของความสามัคคี คือ การให้ความร่วมมือกับผู้อื่นในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน ส่วนประโยชน์ส่วนรวมก็หมายถึง สิ่งอันเป็นประโยชน์ที่ทุกคนจะได้รับเหมือนกัน ในการทำอะไรก็ตาม เราจำเป็นต้องคิดถึงผู้อื่นอีกหลาย ๆ คน ไม่ใช่คิดถึงแต่ตัวเอง เราจำเป็นต้องคิดว่า สิ่งที่เราทำจะให้ประโยชน์อะไรแก่เรา และจะให้ประโยชน์อะไรแก่ผู้อื่น ไม่ใช่คิดแต่จะทำเพื่อประโยชน์ของตัวเองเท่านั้น หากสิ่งที่เราทำ เราได้ประโยชน์แต่ส่วนรวมเกิดความเดือดร้อน หรือเสียประโยชน์ เราก็ไม่ควรทำ เพราะหากเราทำให้ส่วนรวมเสียหายมาก ๆ ตัวเราก็ย่อมพลอยเสียหายหรือเสียประโยชน์ด้วย เนื่องจากเราเป็นส่วนหนึ่งของส่วนรวม

สรุปได้ว่า ความสามัคคี หมายถึง การแสดงออกซึ่งการร่วมแรงร่วมใจกันในการทำงานหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ มีความพร้อมเพรียง เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ได้แก่ความพร้อมเพรียงกันทางกาย วาจา และใจ พร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่บังเกิดผลเป็นคุณประโยชน์แก่ส่วนรวม พร้อมเพรียงกันทำงานในหน้าที่ของตน ใครมีหน้าที่อย่างไร ก็ทำอย่างนั้น ตั้งใจทำให้เต็มกำลัง เต็มความสามารถ ซึ่งผลจากความสามัคคีจะก่อให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียว มีความรักความผูกพันในหมู่คณะ ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน รู้รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และสามารถปฏิบัติงานทุกอย่างได้สำเร็จลุล่วง ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

ความหมายของความมีน้ำใจ

มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอก เห็นใจ และเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายและสติปัญญาลงมือปฏิบัติการ เพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

องค์ประกอบส่วนหนึ่งของความมีน้ำใจ คือ ความเสียสละ ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1. ความเสียสละ เป็นคุณธรรมที่สำคัญมาก เนื่องจากคนเราอยู่คนเดียวไม่ได้จะต้องพึ่งพาอาศัยกันเริ่มตั้งแต่เกิดจนตาย แต่การจะพึ่งใครได้ ฝ่ายหนึ่งต้องเสียสละให้ เช่น เราเติบโตขึ้นมาจนเป็นผู้ใหญ่อย่างทุกวันนี้ ต้องพึ่งพาพ่อแม่ โดยพ่อแม่เป็นผู้เสียสละเวลา ทรัพย์เงินทอง ตลอดจนแรงกาย แรงใจมากมายให้แก่เรา และสามารถพึ่งพาตัวเองได้ มีผู้ให้ความหมายของความเสียสละไว้หลายลักษณะดังนี้

กรมวิชาการ (2528, หน้า 161) ได้ให้ความหมายของความเสียสละไว้ว่า หมายถึง การให้การบริจาค การยอมเสียสิทธิ หรือการสละสิ่งของที่เราควรได้รับ หรือมีอยู่น้อยให้แก่ผู้อื่น ตนเองยอมลำบากเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น เช่น สละที่นั่งบนรถ หรือเรือประจำทางให้ผู้ที่อ่อนแอกว่า บริจาคโลหิตเพื่อช่วยชีวิตผู้อื่น สละชีวิตเพื่อแลกกับความสงบสุขของชาติบ้านเมือง

กนก จันทร์ขจร (2533, หน้า 704) กล่าวว่า ความเสียสละ คือ การรู้จักเสียสละส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่ว่าจะเป็นการกำลังกาย กำลังใจ กำลังความคิด กำลังทรัพย์ หรือปัญญาก็ตาม คนใจกว้างยอมทำในสิ่งเหล่านี้ได้ แต่คนใจแคบ เห็นแก่ตัว ยอมทำไม่ได้

สรุปได้ว่า ความเสียสละ หมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การให้ปันแก่คนที่ควรให้ ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา ยอมสละประโยชน์ส่วนตัว เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

2. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กรมวิชาการ (2528, หน้า 162) ได้ให้ความหมายของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไว้ว่า หมายถึง การกระทำที่แสดงถึงไมตรีจิต ความมีน้ำใจโอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น เช่น ให้ปันทรัพย์ สิ่งของ อาหาร ใจ ตลอดจนแรงงาน ช่วยเหลือเจือจานแก่บุคคลที่ควรให้ เพื่อให้เขาได้รับความสะดวก มีความพอใจ

กนก จันทร์ขจร (2533, หน้า 728) กล่าวว่า คนมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ยอมมีมิตรสหายมากมาย เป็นที่รักของบุคคลผู้เกี่ยวข้อง เพราะความมีน้ำใจเป็นเครื่องผูกมิตร เป็นที่เคารพรักของคนทั่วไปย่อมได้รับแต่บุญกุศล คือ ความสุข ความเจริญใจ และได้แบ่งคุณลักษณะของคนมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไว้ดังนี้

1. มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักกาลเทศะและโอกาส
2. ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มากกว่าประโยชน์ส่วนรวม
3. รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่นิ่งดูตาย
4. รู้จักให้อุปการะ และปฏิบัติต่อผู้อื่นตามควรแก่โอกาส
5. ไม่หวังประโยชน์ตอบแทน

จากเอกสารดังกล่าวข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หมายถึง ความรู้สึกอย่างหนึ่งภายในตัวบุคคลที่ปรารถนาจะให้ความช่วยเหลือผู้อื่น โดยไม่คำนึงถึงความลำบากของตน เป็นการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ และไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ

3. ความเห็นอกเห็นใจ กรมวิชาการ (2526, หน้า 27) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง การที่บุคคลได้รับความเดือดร้อนหรือประสบภัยพิบัติ เราควรแสดงความเห็นอกเห็นใจยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือเท่าที่สามารถทำได้

เรื่องของคนที่ต้องอยู่ด้วยกัน อยู่ใกล้กัน รู้จักกันหรือมีการงานอันเกี่ยวข้องกัน จำเป็นต้องรู้จักช่วยเหลือแก่กันบ้างตามโอกาสอันควรจะช่วยเหลือเขา แม้ช่วยอย่างอื่นเขาไม่ได้ ก็ขอให้หัดเป็นผู้รู้จักเห็นใจผู้อื่นบ้าง เพราะเรื่องแสดงความเห็นใจไม่ต้องใช้ทุนรอนหรือทรัพย์สินอันใดเลย เพียงแต่แสดงน้ำใจไมตรีให้ปรากฏเท่านั้นเอง และการให้ทำนองนี้เข้าลักษณะ "เสียเพื่อได้" คือเสียแต่นิดหน่อย แต่ได้รับความรัก ความนับถือ ความคุ้นเคย จากผู้ที่เราให้ความเห็นใจเขาเพิ่มกว่าเก่าอย่างมากมายทีเดียว จึงไม่ควรทำตัวเป็นคนคับแคบ แม้จะให้อะไรแก่ผู้อื่นไม่ได้ ก็จงพยายามให้ความเห็นใจแก่เขาเถิด เพื่อได้รับความเห็นใจจากเขาตอบแทนบ้าง ในภายหลัง

พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจ มีดังนี้

1. ช่วยบริจาคสิ่งของให้แก่ผู้ประสบภัย
2. แสดงความเสียใจเมื่อบุคคลอื่นได้รับความทุกข์
3. ปลอดภัยเมื่อบุคคลอื่นได้รับความเดือดร้อน

สรุปได้ว่า ความเห็นอกเห็นใจ หมายถึง การแสดงออกถึงอารมณ์ในการรับรู้ความรู้สึกของบุคคลอื่น เมื่อบุคคลอื่นได้รับความเดือดร้อนหรือประสบภัยพิบัติ เราควรแสดงความเห็นอกเห็นใจยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือเท่าที่สามารถทำได้

จากที่กล่าวมาทั้งหมด ความมีน้ำใจ หมายถึง การแสดงออกถึงความเสียสละ การละความเห็นแก่ตัว การให้ปันแก่คนที่ควรให้ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา ยอมสละประโยชน์ส่วนตัว เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม คนมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนจะได้รับความดีตอบสนอง เป็นผู้ที่เห็นอกเห็นใจผู้อื่น คนมีน้ำใจย่อมมีคุณธรรม มีจิตสำนึกในความเมตตากรุณา เป็นพื้นฐานที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลโดยไม่หวังผลตอบแทน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลสรุปจากการศึกษาของนักวิจัยหลายๆ คน ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจกิจกรรมกลุ่มของเด็กนักเรียนนั้น มีงานวิจัยที่น่าสนใจ ดังนี้

จรรยา พงศ์ประยูร (2540, บทคัดย่อ) ศึกษาผลของกิจกรรมรักษาระยะห่างของโรงเรียนบ้านรัตนา อำเภอยะหา จังหวัดยะลา ที่มีพฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของนักเรียน พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีพฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยหลังเข้าร่วมกิจกรรม สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมรักษาระยะห่างมีพฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยหลังเข้าร่วมกิจกรรม สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมรักษาระยะห่างมีพฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอย สูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05

กนกศรี ปันหวัง และคณะ (2544, หน้า 58-59) ผลการจัดกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความสามารถในการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์แม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยแบ่งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน พบว่าความสามารถในการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มหลังการทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความสามารถในการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พิมพิรา สกุลไทย, พรพิมล แก้วทันคำ และนิรมล เหลืองพิศาล (2544, หน้า 62) ผลการจัดกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนตากพิทยาคม จังหวัดตาก พบว่า คุณธรรมของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และคุณธรรมของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จรีพร ฉลาดเฉลียว และคณะ (2545, หน้า 48-49) ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาล 1 (วัดทองพุ่มพวง) จังหวัดสระบุรี โดยแบ่งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 12 คน พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนการพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิตก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน แต่การพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิตหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิตของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิตก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน

จริญญา เซาว์ชอบ และคณะ (2546, หน้า 45-46) ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อทักษะในการจัดการตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยแบ่งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีทักษะในการจัดการตนเองแตกต่างจากนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม โดยนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีทักษะในการจัดการตนเองอยู่ในระดับสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีทักษะในการจัดการตนเองหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มแตกต่างจากก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม โดยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีทักษะในการจัดการตนเองอยู่ในระดับสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มยุรี เสมใจดี (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาผลของกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาความมีน้ำใจต่อเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ กรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์มีความมีน้ำใจต่อเพื่อนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาความมีน้ำใจต่อเพื่อนรายด้าน พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์ มีความมีน้ำใจ ด้านการแบ่งปัน ด้านการให้ความช่วยเหลือ และด้านการแสดงความเห็นใจ อยู่ในระดับมาก และเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จันทร์แรม ต่อสกุล และคณะ (2547, บทคัดย่อ) ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีทักษะชีวิตแตกต่างจากนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม โดยนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีทักษะชีวิตอยู่ในระดับสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีทักษะชีวิตหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มแตกต่างจากก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม โดยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีทักษะชีวิตอยู่ในระดับสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จิราภรณ์ ชุมตริ์นอก และคณะ (2547, หน้า 59) ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาจริยธรรมเด็กและเยาวชนที่ต้อหาว่ากระทำผิดในความดูแลของสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดพิษณุโลก ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีคะแนนการพัฒนาจริยธรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และค่าเฉลี่ยคะแนนของเยาวชนระหว่างกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมและไม่เข้าร่วมกิจกรรมในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีคะแนนการพัฒนาจริยธรรมสูงกว่าเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

พระบุญชู คำจิ้น และคณะ (2548, หน้า 100) ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเด็กของนักเรียนโรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก โดยแบ่งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมเด็กด้านที่มีปัญหา (ด้านที่ 1- ด้านที่ 4) น้อยกว่าก่อนการทดลองทุกด้าน โดยด้านอารมณ์ และด้านพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่งน้อยกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านความประพฤติ/เกเร และด้านสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน น้อยกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านสัมพันธ์ภาพทางสังคม ซึ่งเป็นจุดแข็ง หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อำนาจ หารัญดา (2548, บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนด้านความมีสัมมาคารวะ โรงเรียนวังมนวิทยาการ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ มีความมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกในลักษณะที่พึงาม 3 ประการ คือ การพูดจาไพเราะสุภาพ การแสดงออกด้วยความเคารพ และความเป็น

ผู้ว่าง่าย ใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของเคมมิส และแม็คแท็กการ์ท โดยใช้กลยุทธ์ การประชุมระดมสมอง กิจกรรมการเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และการฝึกปฏิบัติควบคุมตนเองโดยการบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา และการนิเทศติดตามเยี่ยมบ้าน พบว่า นักเรียนที่รับการพัฒนากิจการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียน ด้านความมีสัมมาคารวะดีขึ้นทั้ง 3 ด้าน

จริตา พันธไชย และคณะ (2549, หน้า 46) ผลการใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยแบ่งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 35 คน พบว่าหลังจากที่นักเรียนที่ได้รับการฝึกด้วยโปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ได้รับการฝึกด้วยโปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม มีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้ฝึกด้วยโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จุฑามาศ รัสตาดาน และคณะ (2549, หน้า 44) ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยแบ่งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน พบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและนักเรียนที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มีความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ หลังการทดลองอยู่ในระดับสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีความคิดวิเคราะห์วิจารณ์หลังการทดลองอยู่ในระดับสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หลังการทดลองของกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นงเยาว์ ตุ่มวอน, ร.ต.อ.หญิงน้ำฝน โพธิ์นิยม และพระอรุณ สุวรรณหาร (2549, หน้า 67) ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัปปุริสธรรมที่มีต่อบุคลิกภาพความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัปปุริสธรรมมีคะแนนบุคลิกภาพความเป็นผู้นำสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัปปุริสธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัปปุริสธรรมมีคะแนนบุคลิกภาพความเป็นผู้นำ หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัปปุริสธรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัปปุริสธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัปปุริสธรรมมีคะแนนบุคลิกภาพความเป็นผู้นำที่ได้จากการวัดภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัปปุริสธรรม 1 วัน และที่ได้จากการวัดภายหลัง การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัปปุริสธรรมไปแล้ว 4 สัปดาห์ ไม่แตกต่างกัน

รัตน์มณี เข้มเวียง (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างวินัยด้านการรักษาความสะอาดของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาสีนวน อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 56 คน เป็นการศึกษาโดยใช้หลักวิจัยเชิงปฏิบัติการ กลยุทธ์ที่ใช้คือ การประชุมแบบมีส่วนร่วมและการนิเทศติดตามผล โดยใช้กิจกรรมหลัก 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมตรวจความสะอาดร่างกายและการแต่งกาย กิจกรรมเขตรับผิดชอบ กิจกรรมประกวดนักเรียนตัวอย่าง และกิจกรรมประกวดห้องเรียนน่าอยู่ และกิจกรรมเสริมอีก 1 กิจกรรม คือ กิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน ซึ่งปรากฏผลการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นนักเรียนมีการพัฒนาด้านความสะอาดของร่างกายและการแต่งกาย นักเรียนส่วนใหญ่เกิดความตระหนักในการดูแลรักษาของส่วนรวมและดูแลรักษาความสะอาดบริเวณต่าง ๆ ในโรงเรียนได้ ในระดับดี มีความกระตือรือร้น ใส่ใจในการดูแลรักษาความสะอาดของร่างกายและการแต่งกาย ของตนเองมากขึ้น

ถนอม เอียดแก้ว, มนัญญา พุทธรอง และลัดดา วงศ์สวัสดิ์ (2550, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องผลการใช้กิจกรรมกลุ่ม “บ้านแห่งรัก หอพักนักเรียนประจำ” เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันของนักเรียนประจำแบบสหศึกษา โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กระบี่ โดยแยกเป็น คุณธรรม 6 ด้าน คือ ด้านความสามัคคี ด้านความเสียสละ ด้านการให้อภัย ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้านการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และด้านความเห็นอกเห็นใจ พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันของนักเรียนประจำแบบสหศึกษา สูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันของนักเรียนประจำแบบสหศึกษา หลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยดังกล่าว เห็นได้ว่า กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ซึ่งก่อให้เกิดการยอมรับตนเอง การยอมรับผู้อื่นความภาคภูมิใจในตนเอง การช่วยเหลือเกื้อกูล การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนสมาชิก ส่งผลทำให้สามารถนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข